

arrova
acadèmia

Ortografia i normativa

Dossier d'Ortografia i Normativa Curs intensiu C1 JQCV

ÍNDEX

Síl·laba Tònica: Accentuació i Dièresi	6
Desplaçament de la Sí·l·laba tònica	6
Pronúncia, oberta o tancada, de E i O	8
L'Accentuació Gràfica	8
L'Accent Diacrític	10
La Dièresi	11
El Vocalisme	12
Fonètica Sintàctica: Vocals en Contacte	12
Les Elisions Vocàliques	13
L'Apostrofació	13
La Contracció	14
El Guionet	15
Les Abreviatures, les Sigles, els Acrònims i els Símbols	16
Les Abreviatures	16
Les Sigles i els Acrònims	17
Els Símbols	17
El Vocalisme	18
La Puntuació	23
Regles d'Ús dels Principals Signes de Puntuació	23
Majúscules i Minúscules: Usos i Funcions	24
El Consonantisme	27
Les Consonants Bilabials i Labiodentals	28
Les Consonants Oclusives	28
Les Lletres B i V	28
Les Lletres P, B; T, D; C, G; a Final de Paraula	30
Les Consonants Alveolars	32
Les Consonants Ròtiques	32
La lletra H	33
Les Lletres S, C, Z; el Dígraf SS i la Lletra Modificada Ç	33
La Lletra R i el Dígraf RR	35
La Lletra H	36
Les Consonants Palatals Sonores	37
Les Consonants Palatals Sordes	37

Les Lletres J, G i els Dígrafs TJ, TG	38
La Lletra X i els Dígrafs TX, IG	38
Les Consonants Nasals	39
Les Consonants Laterals	40
Les Lletres M, N i el Dígraf NY	40
La Lletra L, les Lletres Compostes L•L, TL i TLL i el Dígraf LL	41
Ortografia de la L Inicial	41
Ortografia del Dígraf LL	41
Ortografia de la Ele Geminada (L•L)	41

SÍL·LABA TÒNICA: ACCENTUACIÓ I DIÈRESI

DESPLAÇAMENT DE LA SÍL·LABA TÒNICA

D'acord amb la pronunciació estàndard cal evitar la confusió en el desplaçament de l'accent quan pronunciem certes paraules que contrasten amb el castellà.

És per això que us demanem que us fixeiu en les següents paraules, ja que totes elles presenten la síl·laba tònica en una posició diferent a la del castellà, motiu pel qual hi ha algunes paraules que, respecte d'aquest idioma, no s'accentuen.

reptil · tiquet · olimpiada · periode · timpa · xandall · xiclet · atmosfera ·
dioptria · medul·la · missil · policíac · pneumonia · vertigen · xassis ·
políglot · electrode · conclave

Cal tindre en compte aquelles paraules que contrasten amb el castellà a l'hora de pronunciar-les i d'accentuar-les correctament.

Són agudes:

esports acabats en <i>-bol</i>	<i>basquetbol, beisbol, futbol, handbol, voleibol</i>
acabats en <i>-clop, -crom, -glot, -gram</i>	<i>ciclop, esclop, policrom, políglot, mil·ligram</i>
terminació <i>-antrop</i> (home)	<i>filantrop, licanthrop, misantrop, pitecantrop</i>
unes quantes paraules, moltes de les quals contrasten amb el castellà	<i>aldehid, alfil, ampit, avar, cautxú, celtiber, criquet, elit, enzim, eriçó, esperit, flascó, fluor, handicap, heroi, hoquei, humit, iber, interval, lilà, miop, oboé, oceà, pipí, pivot, radar, soviè, subtil, taigà, trinquet, timpà, tuareg, xandall, xassís, xiclet, zenit</i>
topònims i antropònims	<i>Biarritz, Friül, Munic, Zuric, Port Saïd, Tibet; Nobel, Borís, Marià, Raimon, Ciscar</i>

Són planes:

acabades en	<i>-sfera</i>	<i>atmosfera, hidrosfera, litosfera</i>
	<i>-íac</i>	<i>amoníac, cardíac, policíac, austríac; però atziac i embriac</i>
	<i>-èol, -íol, -úol</i>	<i>alvèol, nuclèol, bronquíol, folíol, pecíol, vacúol</i>
	<i>-cit, -fit, -lit</i>	<i>fagòcit, leucòcit; zoòfit; aeròlit, monòlit; però teodolit</i>
	<i>-esi, -osi</i>	<i>exegesi, mimesi, metamorfosi, osmosi</i>
	<i>-litre</i>	<i>centilitre, decilitre, hectolitre, mil·lilitre</i>
	<i>-stat</i>	<i>aeròstat, reòstat, termòstat</i>
	<i>-gia</i>	<i>letargia, melangia, paraplegia, sinergia; però metal·lúrgia</i>
	<i>-graf</i>	<i>aerògraf, biògraf, bolígraf, cal·lígraf, paràgraf</i>
	<i>-fob i -fon</i>	<i>xenòfob, audiòfon</i>
unes quantes paraules que contrasten amb altres llengües		<i>acne, almoràvit, anemone, àugur, bantu, biòtop, conclave, diaca, dinamo, estèrnum, etiòp, guru, hematòcrit, karate, libido, lúgur, maori, medul·la, míssil, odèon (teatre), omòplat, prènsil, quadriga, rèptil, rupia, somali, tàmil, tèrmit, tèxtil, torticoli, tríglif, tulipa, vertigen, viking, zulu</i>

infinitiu verbals	<i>córrer</i> (i <i>discórrer</i> , <i>concórrer</i> , etc.), <i>témer</i> , <i>tòrcer</i> , <i>véncer</i>
formes del verb <i>adequar</i>	<i>adeqüe</i> , <i>adeqües</i> , <i>adequa</i> , <i>adeqüen</i>
topònims i antropònims antics i moderns	<i>Eufrates</i> , <i>Honolulu</i> , <i>Kiev</i> (o <i>Kiiv</i>), <i>Mali</i> , <i>Marràqueix</i> , <i>Ravenna</i> , <i>Tàrent</i> , <i>Ucraïna</i> ; <i>Agamèmnon</i> , <i>Arquimedes</i> , <i>Dídac</i> , <i>Èdip</i> , <i>Èol</i> , <i>Espàrtac</i> , <i>Heròdot</i> , <i>Ígor</i> , <i>Vladimir</i> , <i>Karamàzov</i> , <i>Telèmac</i> , <i>Txèkhov</i> ; <i>Sanchis</i>

Són esdrúixoles:

uns quants mots de diferent procedència		àloe, càmfora, diòptria, èczema, ènema, gàmeta, ínterim, isòbara, mètopa, olímpida, pàtxuli, pneumònia, quàdriceps, vàlua (i plusvàlua), zoòspora
cultismes acabats en	-èola	aurèola, rubèola
	-ode	díode, elèctrode, període
	-fàgia	antropofàgia, bacteriofàgia, ictiofàgia
	-lisi	diàlisi, electròlisi
	-stasi	iconòstasi, metàstasi
topònims i antropònims antics i moderns		Bàrcino, Bàssora, Bríndisi, Etiòpia, Hèlsinki, Himàlaia, Ítaca, Kàtmandu, Mègara, Míkonos, Sàhara, Tàrraco, Tòquio, Úmbria; Àrtemis, Àtila, Cleòpatra, Dàmocles, Heròdot, Llúcia, Péricles

Tingueu en compte les remarques següents:

- Es conjuguen com *confiar* o *enviar* els verbs de la primera conjugació que acaben en *-iar* (*anunciar*, *associar-se*, *canviar*, *conciliar*, *copiar*, *denunciar*, *desgraciar-se*, *divorciar-se*, *expropiar*, *evidenciar*, *fotocopiar*, *humiliar*, *iniciar*, *llicenciar*, *negociar*, *obsequiar*, *odiar*, *potenciar*, *pronunciar*, *propiciar*, *repatriar*). Els verbs esmentats tenen accent prosòdic sobre la *i*, en la 1a, 2a i 3a persones del singular i la 3a persona del plural del present d'indicatiu: *jo anuncie* (i no **anúncie*), *tu anuncies* (i no **anúncies*), *ella anuncia* (i no **anúncia*), *elles anuncien* (i no **anúncien*).
- Excepcionalment, l'accent indica que la *u* precedida de *g* no forma diftong amb la vocal següent: *agüe*, *agües*, *agúa*, *agüen* (del verb *aguar*, sinònim de *agusar*, 'fer agut'); *gúa* (mesura de longitud, cast. 'codo'); *ingúix* (llengua caucàsica).
- Molts adjectius acabats en *í* o *u*, afigen una *a* per tal de formar el femení corresponent, i resulten paraules esdrúixoles amb accent: *aerí*, *aèria*; *idoni*, *idònia*; *superflu*, *superflua*.
- Les abreviatures mantenen l'accent de la paraula sencera: *íd.* (*ídem*), *là.m.* (*làmina*), *núm.* (*número*), *pàg.* (*pàgina*), *telèf.* (*telèfon*).
- La conjunció *o* no porta accent quan va entre xifres: *10 o 12 caixes*, *121 o 122 euros*.

Paraules amb dues possibilitats d'accentuació

Algunes paraules admeten doble accentuació (encara que no tots els diccionaris recullen totes les formes). És per això que, tot i que aquest fenomen es dona en algunes paraules, us recomanem que empreu la forma que més habitualment empreu. Es tracta dels casos següents:

- Figures geomètriques acabades en *-edre*: *decàedre* o *decaedre*, *hemiedre* o *hemíedre*, *hexàedre* o *hexaedre*, *pentaedre* o *pentàedre*, *poliedre* o *políedre*.
- Unes quantes paraules: *antílop* o *antilop*, *càstig* o *castic*, *dòmino* o *dominó* (joc), *fotòlit* o *fotolit*, *imbècil* o *imbecil*, *pèrit* o *perit*, *pèrita* o *perita*,

repòrter o *reporter*, *saxòfon* o *saxofon*, *xèrif* o *xerif*, *xilòfon* o *xilofon*, *xòfer* o *xofer*.

L'accent en paraules compostes

- Els compostos sense guionet s'accentuen, d'acord amb la norma general d'accentuació, en el segon element: *audiovisual*, *vaivé*, *sobrealimentació*, *socialdemocràcia*, *fisicoquímic*, *historicoartístic*.
- Els adverbis acabats en *-ment* conserven l'accent gràfic de l'adjectiu a partir del qual es formen (si l'adjectiu no porta accent, l'adverbi no en porta tampoc). Recordeu que, si l'adjectiu admet flexió de gènere, els adverbis en *-ment* es formen sobre la forma femenina: *pacífic* > *pacífica* > *pacíficament*, *ràpid* > *ràpida* > *ràpidament*, *útil* > *útilment*, *feliç* > *feliçment*, *amable* > *amablement*.
- Els compostos amb guionet conserven l'accent de cadascun dels components: *després-demà*, *mà-llarg*, *pèl-roig*, *adéu-siau*, *sud-americà*.

PRONÚNCIA, OBERTA O TANCADA, DE E I O

També cal fer la distinció en la pronunciació de la *e* i la *o*. Una *e* o una *o* obertes apareixen exclusivament en la síl·laba tònica, independentment que porten accent gràfic o no (*dèbil*, *perda*; *porta*, *òrbita*); en canvi, les vocals tancades poden aparèixer en posició tònica o àtona (*plena*, *aniré*, *enllaç*; *carbó*, *estona*, *consulta*).

És important distingir les vocals obertes de les tancades, ja que a més, hi ha algunes paraules que es diferencien per l'obertura vocàlica. Així, *déu* (divinitat) i *deu* (numeral), *os* (part de l'esquelet) i *ós* (animal plantígrad), etc.

Així mateix, s'ha d'aprendre a pronunciar les vocals obertes. Les *o* i *e* obertes es produeixen en la part posterior de la cavitat bucal (cosa que obliga a obrir més la boca que en les vocals tancades). És com si s'anara a pronunciar una *a*, però es diu una *e* o una *o*.

L'ACCENTUACIÓ GRÀFICA

L'accent gràfic és el signe diacrític que s'escriu, en alguns casos, damunt de les vocals de les síl·labes tòniques d'acord amb les regles d'accentuació gràfica. Segons sobre quina síl·laba recau l'accent, només prosòdic o també gràfic, les paraules polisíl·labes es classifiquen en:

Agudes: La síl·laba tònica és l'última. *aniràs*, *faré*, *llençols*, *portareu*...

Planes: La síl·laba tònica és la penúltima. *fàcil*, *llapis*, *perdre*, *senyera*...

Esdrúixoles: La síl·laba tònica es l'antepenúltima. *època*, *còncaves*, *línia*...

Segons l'obertura, les vocals tòniques porten accent agut (´) o accent greu (`):

- La **a** porta sempre accent greu (*àcar*, *quàntic*).
- La **i** i la **u** porten sempre accent tancat (*capítol*, *ímpetu*; *acústic*, *hindú*).
- La **e** i la **o** porten accent agut o greu segons l'obertura (*ésser*, *ètic*; *penó*, *òrbita*).

Regles d'accentuació dels mots polisíl·labs

Els mots polisíl·labs s'accentuen d'acord amb les normes següents:

Paraules	S'accentuen les terminacions		Exemples
	vocal	-a, -e, -i, -o, -u	<i>demà</i> , <i>cantaré</i> , <i>Novetlè</i> , <i>ratolí</i> , <i>lliçó</i> , <i>això</i> , <i>ningú</i>

Paraules	S'accentuen les terminacions		Exemples
agudes	vocal + s	-as, -es, -is, -os, -us	<i>callaràs, entés, espantadís, aigualós, arròs, pallús</i>
	vocals e/i + n	-en, -in	<i>amén, comprén, mantín</i>
planes	diferents de les agudes (incloent els diftongs decreixents)		<i>cànon, fàcil, correguérem, exàmens, vímet, córrer, sulfúric; portàveu, vinguéreu, assistíeu</i>
esdrúixoles	totes		<i>pàtinca, vàlua, església, fragància, paciència, període, història, fórmula, diòptria, brúixola, fúria</i>

- Les vocals *i*, *u* situades entre una consonant i una vocal no formen diftong creixent amb aquesta vocal. Així, són esdrúixols (*es-sèn-ci-a*, *glò-ri-es*, *rà-di-o*, *sè-ri-e*, *pèr-du-a*, *và-cu-a*); també són esdrúixols els mots acabats en vocal *i* + *us/um* (*aquàrium*, *mèdium*, *nònius*; *Màrius*).
- En canvi, la *u* situada entre una *g* o una *q* i una vocal sí que forma diftong amb aquesta vocal *i*, per tant, són molts plans (*ai-gua*, *ai-gües*; *o-bli-gua*, *o-bli-gües*). Però són esdrúixols quan la *u* va precedida per una *c* (*pers-pí-cu-a*; *in-nò-cu-es*, *cons-pí-cu-es*).
- Les lletres majúscules han de seguir la norma general d'accentuació (*Àfrica*, *Àngela*, *Òptica*).

Regles sobre el grau d'obertura de les vocals e i o

De vegades es produïxen dubtes i vacil·lacions respecte de l'obertura de les vocals *e*, *o* en paraules que no hem sentit mai. No obstant això, a continuació hi ha alguns exemples de caràcter orientatiu:

Són Tancades	La e i la o de final de paraula en quasi totes les agudes	<i>aniré, aprén, després, paté, ximpanzé; gentilicis en -és: anglés, xinés; Beniarrés, Massalavés; excepcions: Novetlè, què, perquè</i>
	La e de certes formes verbals	<i>caixó, eriçó, racó; Benicarló; acabats en -ió: direcció, edició, nació; acabats en -ós: blavós, mafiós, saborós (i participis de fondre i derivats: confós, difós, refós); excepcions: alficòs, allò, això, açò, anticòs, arròs, capgròs, engròs, espòs, motocròs, però, rebò, redòs, repòs, ressò, terròs, tòs, inclòs, Vinaròs</i>
	La e davant de les consonants l , l·l , r , rr	<i>mel, tel; caravel·la, novel·la; govern, patern; guerra, terra; excepcions: cérvol, erm, ferm, herba, serp</i>
	La e de mots amb -ndr-	<i>cendra, divendres, gendre, tendre; però és tancada en vendre</i>
	La e de les terminacions -ecte , -ecta ; -epte , -epta	<i>arquitecte, prospecte; correcta, directa; concepte, inepte; adepta, intercepta</i>
	La e davant i , u , o de síl·laba amb i , u	<i>inèdit, mèrit, misteri, rèdit; Eugeni, Mèxic; ingenu, fèmur, superflu, tènue</i>

Són Obertes	La e de la major part de les esdrúixoles		<i>anècdota, cèlebre, espècie, matèria, mètode, potència, tènue, Bèlgida, l'Ènova; excepcions: església, feréstega, llémena, sémola, sénia, séquia, témpora; Bétera, Dénia, Ènguera</i>
	La o davant i, u, o de síl·laba amb i, u		<i>boina, glòria, pòrtic, nòrdic; bou, mòdul, òvul, pòstum, sou ('salari')</i>
	La o de la majoria de les planes		<i>bròfec, dòlmens, lògic; Monòver, Òscar; excepció: estómac</i>
	La o de la majoria de les esdrúixoles		<i>crònica, història, lògica, òpera, òrfena, pòlissa, quilòmetre; excepcions: escòrpora, fórmula, góndola, pólvora, tómbola, tórtora</i>
	La o de les terminacions	-oc, -oca	<i>albercoc, groc, lloc; bajoca, roca, poca; excepcions: boc; boca, moca</i>
		-of, -ofa	<i>gallof; butllofa, carxofa, estrofa; Moncofa</i>
		-oig, -oja	<i>boig, boja; roig, roja; excepció: estoig</i>
		-ol, -ola	<i>caragol, cresol, perol; escola, gentola, gramola</i>
		-oldre -pondre	<i>absoldre, moldre, resoldre; compondre, correspondre, respondre</i>
		-olt, -olta	<i>desimbolt, revolt; molta, volta; excepcions: molt; escolta</i>
		-ort, -orta	<i>esport, fort, sort, suport, tort; horta, porta</i>
		-ossa	<i>brossa, carrossa, crossa, destrossa; excepcions: bossa, gossa, rossa</i>
		-ost, -osta	<i>cost, impost, pressupost, rebost; aposta, costa, crosta, llagosta; excepcions: agost, congost, mots</i>
		-ot, -ota	<i>clot, devot, dot, got, pot, xicot; Burjassot; cabota, donota, granota, pigota; excepcions: bot, brot, nebot, rot, singlot, tot; bota ('calcer'), bóta ('recipient per a vi'), jota, sota</i>

- La **e** oberta es manté en la flexió i en els derivats, sempre que la síl·laba continue sent tònica: *aeri* > *aèria, aeris, aèries*. Però passa a ser tancada quan es desplaça la tonicitat a una altra síl·laba: *terra* (oberta) > *terrestre, terrós* (tancades). També la **o** oberta esdevé tancada si es desplaça la síl·laba tònica a una síl·laba: *sol* (oberta) > *solet, solana, solàrium* (tancades).
- Els substantius *sèrie, època*, el pronom relatiu *què*, les conjuncions *però* i *perquè* i el topònim *València* s'accentuen amb accent greu, però aquestes vocals tòniques es pronuncien tancades.
- Hi ha algunes paraules que admeten doble accentuació: *sépia* (o *sèpia*), *trévol* (o *trèvol*), *terratrémol* (o *terratrèmol*), etc. No obstant això, la pronúncia amb **e** tancada és la habitual en valencià.

L'ACCENT DIACRÍTIC

L'accent diacrític permet distingir paraules monosíl·labes que tenen la mateixa forma però significat diferent. Tradicionalment, aquest grup de paraules era bastant nombrós, però recentment l'AVL ha acordat amb l'IEC reduir el nombre de

paraules afectades per l'accent diacrític, de manera que aquest ha quedat reduït únicament i exclusiva als quinze casos següents:

Amb accent diacrític	Sense accent diacrític
bé, béns (riquesa) bé (adverbi)	be, bens (nom de la lletra <i>b</i> , corder)
déu, déus (divinitat)	deu (numeral, verb deure, font)
és (3a persona del verb ser)	es (reflexiu)
mà (part del cos)	ma (possessiu àton)
més (adverbi)	mes (període de l'any, conjunció, possessiu)
món (univers, planeta)	mon (possessiu àton)
pèl, pèls (vellositat, cabell)	pel, pels (contracció <i>per</i> + <i>el/els</i>)
què (interrogatiu, relatiu precedit de preposició)	que (conjunció, relatiu, exclamatiu)
sé (verb saber)	se (pronom reflexiu)
sí, síis (afirmació)	si (pronom, condicional, cavitat, nota musical)
sól (tera, pis)	sol (astre, verb soler, adverbi, nota musical)
són (verb ser)	son (substantiu; possessiu àton)
té (verb tindre)	te (planta, infusió, pronom feble)
ús (verb usar)	us (pronom feble)
vós (tractament)	vos (pronom feble)

- Els mots amb accent diacrític el solen conservar en els derivats i en els compostos (*déu: adéu, pregadéu, redéu; mà: picamà; món: rodamón; sòl: subsòl, entresòl*). Amb l'excepció de *mans* (plural de *mà*) i *mons* (plural de *món*), que no mantenen l'accent.
- Quan hi ha una paraula tònica i una altra àtona, és la tònica la que porta accent diacrític: *pèl* (cabell), *pel* (contracció); *sé* (verb), *se* (pronom feble); *ús* (usar), *us* (pronom feble).
- Quan hi ha dos paraules tòniques amb diferència de timbre, l'accent sol anar sobre la que té la vocal tancada (*déu/deu, béns/bens*).
- L'accent recau sobre el verb, que té preferència respecte de qualsevol altra paraula (*Els bombers són molt valents; Son pare vol que acabe els estudis; No sé de què em parles; Encara no se sap res; No té amics; El te estava molt bo*). Excepcions: *els déus de l'Olimp; el sòl urbà*.

LA DIÈRESI

La dièresi és un signe gràfic que consta de dos punts volats (¨) i que es col·loca exclusivament sobre les vocals *i* o *u* per a indicar que:

Es pronuncia la u dels diftongs creixents güe, güi, qüe, qüi	<i>aigües, pingüí; pasqües, aqüífer; Dosaigües</i>
La i i la u no formen diftong amb la vocal anterior	<i>raïm, veïna, xiïta, heroïna, cruïlla; Lluïsa, diürètic, diürna, peüc; Raül</i>

Una i intervocàlica és vocal i , per tant, no forma dif-tong amb la vocal anterior ni amb la posterior	<i>agraïa, beneïa, oïes, conduïen; Isaïes</i>
--	---

Cal tindre en compte els casos i excepcions següents:

Porten dièresi	No porten dièresi
Es posa dièresi sobre la vocal tònica quan les normes no permeten escriure l'accent: <i>països > país, veïna > veí, agraïa > agraïem, posseïu > posseïeu</i>	La u dels diftongs <i>gua, quo, qua, qu</i> perquè aquesta u es pronuncia: <i>aigua, aiguota, cinquanta, aquós</i>
	La i i la u no porten dièresi quan són semivocals: <i>boia, duia, feien, queien; cauen, trauen</i>
En l' imperfet d'indicatiu d'alguns verbs acabats en -ure (<i>cloure, coure, plaure</i>): <i>coïa, cloïen, plaïes</i> ; però <i>coïem, cloïeu, plaïem</i>	No porten dièresi els imperfets de verbs com ara <i>fer, traure, dir</i> , ja que la i es una semivocal: <i>feia, treies, déiem, dúieu, queien</i> .
La i de les desinències dels verbs de la 3a conjugació acabats en vocal + ir en algunes persones dels temps: present d'indicatiu : <i>oïsc, agraïm, obeïu</i> present de subjuntiu : <i>conduïsc, traduïskes, reduïu</i> imperfets : <i>produïres, traduïen, lluïra</i> passat simple : <i>agraïres, desoïren, produïren</i> participi : <i>agraït, obeïda, construïdes</i>	Infinitiu, gerundi, futur i condicionals dels verbs de la 3a conjugació acabats en vocal + ir (<i>agrair, obeir, desoir, traduir</i> , etc.): infinitiu : <i>agrair, obeir, desoir, traduir</i> gerundi : <i>agraint, obeint, desoint, traduint</i> futur : <i>agrairé, obeiré, desoiré, traduiré</i> condicional : <i>agrairia, obeiria, desoiria, traduiria</i>
Els cultismes acabats en: -ible : <i>creïble, traduïble</i> -ïdal : <i>esferoïdal, trapezoïdal</i> -ïment : <i>agraïment, obeïment</i> -ïtat : <i>espontaneïtat, simultaneïtat</i> -itzar : <i>arcaïtzar, europeïtzar</i>	Davant sufixos -isme o -ista : <i>arcaïsme, egoïsme; egoïsta, europeïsta</i> (però <i>proïsme</i> i <i>lluïsme</i> porten dièresi perquè 'isme' no és cap sufix). Darrere de prefix (anti- , auto- , co- , contra- , pre- , re- , etc.): <i>antiinflamatori, autoinjectable, coincidència, contraindicar, preinscripció, reincidir</i> .

EL VOCALISME

FONÈTICA SINTÀCTICA: VOCALS EN CONTACTE

Elisió i sinalefa

En la paraula habitual es produeixen enllaços fònics quan entren en contacte sons vocàlics de paraules consecutives. Hi ha dos classes d'enllaços fònics entre vocals: l'elisió i la sinalefa.

a) L'elisió consisteix en la desaparició d'una vocal final o inicial de paraules que entren en contacte.

- Vocals idèntiques (es redueixen a una): *una altra, home estrany, odi immens.*
- Vocals diferents. En valencià només es poden elidir les vocals **e** i **a**.
 - Si les dos vocals són tòniques, no és possible elidir-ne cap: *camí ample* [kamí ámpɫe].
 - Si una vocal és tònica i l'altra àtona, s'elideix l'àtona: *un(a) hora* [un'ɔra], *camí (e)stret* [kamí'strét].

- Si les dos vocals són àtone, s'elideix la e o la a: *carro (e)stret* [káro'strét], *qu(e) obrira* [k'obríra], *si (e)n vols* [si'n vòls], *un(a) orella* [un'oréla]. Si tenim una e i una a, s'elideix la e: *onz(e) amics* [ónz'amíks], *una (e)spasa* [una'spáza].

b) A més, si una de les vocals en contacte és una i o una u àtones (o el pronom *ho*), es forma una sinalefa, és a dir, la pronúncia de les dos vocals en una sola síl·laba, formant diftong: *rei alt* [ej], *te un pis* [ew], *un sou alt* [wa], *veure imatges* [ej], *porta-ho* [aw], *hi ha* [ja], *ho imagine* [wi].

Ara bé, hi ha manteniment de vocals en hiat quan les vocals en contacte són tòniques, encara que siguin idèntiques: *menú únic*; *demà obrin*; *cançó ètnica*.

Altres contactes vocàlics

La e inicial dels mots començat per *em-*, *en-*, *es-*, i alguns en *eix-*, neutralitza en [a]: *embrutar*, *encendre*, *estalviar*, *eixugar*, etc. Aquesta pronúncia és correcta, com també ho és la pronúncia amb [e], tot i que hi ha mots amb aquestes característiques que no presenten neutralització: *enemic*, *enamorar*...

Cal pronunciar amb [e] i no amb [i] paraules com ara *gener*, *genoll*, *menjar* o *deixar*. Així mateix, cal evitar afegir una i (*ància) als acabats en *-ança*, *-ença*: *perseverança*, *aparença*, *creença*, etc.; en canvi, s'ha de pronunciar la i dels acabaments en *-iència*: *consciència*, *paciència*, etc.

També s'ha d'evitar la diftongació en [aw] de la o inicial en *obrir*, *ofegar*, *olorar*, *complir*, etc. I la pronúncia en [o] del diftong [wa]: *quaranta*, *qualsevol*, etc.

LES ELISIONS VOCÀLIQUES

Com ja hem vist, en la parla s'elideixen algunes vocals en contacte en determinades situacions. Hi ha vegades que aquesta elisió en la parla es reflecteix en l'escriptura. Aleshores, l'elisió es marca amb l'apòstrof.

També s'elideix la vocal a de l'article femení davant d'una paraula que comence per vocal o h muda, però aquesta regla té una excepció molt important: no s'elideix la vocal a si la paraula que segueix comença per i, u àtones (*la importància*, *la universitat*).

L' APOSTROFACIÓ

L'apòstrof és una coma volada (') que reflecteix en l'escriptura l'elisió, en la parla, de la vocal de l'article definit (*el*, *la*), de l'article personal (*en*, *na*), de la preposició *de* i d'alguns pronoms febles.

L'apòstrof en l'article definit *el*, *la* i la preposició *de*

La regla general i les excepcions més importants es mostren en la taula següent:

el	Davant de paraula començada per vocal o h muda: <i>l'amic</i> , <i>l'ham</i> ; <i>l'elefant</i> , <i>l'herald</i> ; <i>l'imperi</i> , <i>l'hivern</i> ; <i>l'hort</i> , <i>l'ou</i> ; <i>l'ull</i> , <i>l'húmer</i>
la	Davant de vocal o h muda: <i>l'ànim</i> , <i>l'hamaca</i> ; <i>l'església</i> , <i>l'hèrnia</i> ; <i>l'illa</i> , <i>l'hípica</i> ; <i>l'óssa</i> , <i>l'hostessa</i> ; <i>l'última</i> , <i>l'hulla</i> Excepció: no s'apostrofa l'article <i>la</i> davant de i , u àtones: <i>la idea</i> , <i>la historiadora</i> ; <i>la intenció</i> , <i>la humanitat</i> ; i en certs mots per a evitar confusió o per convenció: <i>la una</i> ('hora'), <i>la ira</i> , <i>la host</i>
de	Davant de vocal o h muda: <i>d'amor</i> , <i>d'habitacions</i> ; <i>d'era</i> , <i>d'heterogenis</i> ; <i>d'intencions</i> , <i>d'hipòcrites</i> ; <i>d'or</i> , <i>d'hora</i> ; <i>d'ull</i> , <i>d'universitàries</i>

A banda de les regles anteriors, hi ha certs casos i excepcions que cal tindre en compte.

- L'article *el* i la preposició *de* davant de xifres que comencen per vocal (*l'1 de maig*, *l'XI concurs*, *un premi d'1.000.000 d'euros*).

- Els articles definits *el*, *la* i la preposició *de* davant de cometes o de diferent tipus de lletra (*Va qualificar el fet d' "irrellevant"*; *El director d'El Temps*).
- Les sigles, els acrònims i les abreviacions que es lletregen, quan es pronuncien amb so vocàlic inicial (*l'IVA*, *l'AVL*, *l'art. 2*, *l'EMT*, *d'FM*; però *la ITV*, *la UEFA*).
- Es pot apostrofar o no l'article *el* davant d'estrangerismes no normalitzats començats per consonant *s* (esse líquida): *el speaker* o *l'speaker*, però no s'apostrofen l'article *la* ni la preposició *de*: *la Schola Cantorum*, *una sessió de striptease*.

No obstant això, no s'apostrofen:

- Els articles *el*, *la* i la preposició *de* davant *i*, *u* semivocàliques (*el iogurt*, *el uadi*, *la iaia*, *la hiena*, *de iode*, *de hui*, *de Huelva*).
- Els articles *el*, *la* i la preposició *de* davant de *h* consonàntica (*el hobby*, *la hippy*, *de Hollywood*). Però els estrangerismes adaptats s'apostrofen si la *h* és muda (*l'hàmbster*, *l'handbol*, *l'hoquei*).
- Els símbols: *El H és un gas molt volàtil*; excepte els punts cardinals *E* (*Est*) i *O* (*Oest*): *L'ombra indica l'O*.
- Les lletres i el nom de les lletres (*la a*, *la hac*, *la m*, *la ene*; *de s*, *de ele*).
- La preposició *de* davant d'un mot usat com a explicació o citació gramatical (*El gerundi de oir és oint*; *Escriviu un antònim de amable*).

Cal anar amb compte amb algunes paraules parònimes que resulten en aplicar l'apostrofació. Així, sonen igual *descriure* que *d'escriure*.

LA CONTRACCIÓ

Les preposicions *a*, *de* i *per* es contrauen davant dels articles *el*, *els*. També, la partícula *ca* (apòcope de *casa*) es contrau en contacte amb els articles *el*, *els* i l'article personal *en*. Però no s'ha de fer la contracció si l'article es pot apostrofar amb la paraula següent (*Anna és del barri*, però *viu a l'extraradi*. *Soparem a ca n'Andreu*).

a + el = al <i>al camp</i> , però <i>a l'hospital</i>	a + els = als <i>als camps</i> , <i>als estadis</i>	— <i>a n'Antoni</i>
de + el = del <i>del xic</i> , però <i>de l'home</i>	de + els = dels <i>dels xics</i> , <i>dels hostes</i>	— <i>de n'Antònia</i>
per + el = pel <i>pel camí</i> , però <i>per l'hort</i>	per + els = pels <i>pels camins</i> , <i>pels horts</i>	— <i>per n'Eulàlia</i>
ca + el = cal <i>cal metge</i> , però <i>ca l'amic</i>	ca + els = cals <i>cals amics</i> , <i>cals musics</i>	ca + en = can <i>can Miquel</i> , però <i>ca n'Àngel</i>

Quan l'article forma part d'un nom propi no es fa la contracció (*Han llegit un fragment d'El Tirant*).

L'apostrofació i la contracció davant de topònims

- Davant de topònims l'article, que s'escriu en minúscula, s'apostrofa d'acord amb la norma general (*l'Alcoià*, *l'Alcalatén*, *l'Ènova*; *de l'Alguer*, *de l'Havana*).
- Els topònims no adaptats precedits per l'article s'escriuen amb majúscula inicial i en la forma original (*a Le Havre*, *per El Paso*, *a Los Angeles*).
- Si es tracta d'un topònim en valencià, es fa sempre la contracció (*del Pinós*, *pel Millars*, *al Caire*).
- Si no està adaptat, es fa l'apostrofació, però no la contracció (*el monestir d'El Escorial*, *el setge d'El Álamo*, *la ciutat d'El Paso*).

EL GUIONET

El guionet és un signe de puntuació consistent en una ratlla horitzontal curta (-), que no s'ha de confondre amb el guió de diàleg o de parèntesi, més llarg (—), i que s'utilitza per a unir certs elements (pronoms, numerals, noms compostos, pronoms febles), tal com s'explica a continuació.

S'escriuen amb guionet

Substantius amb prefix negatiu no- (però els adjectius no en porten: <i>no creients, no violents</i>)	<i>la no-violència, la no-intervenció, el no-res</i> ('absència de tot': <i>Déu va crear el món del no-res</i>); però <i>no res</i> ('cosa insignificant' o 'en un instant': <i>T'enfades per un no res; M'han arreglat el cotxe en un no res</i>).
Els compostos en què el primer element és un punt cardinal	<i>nord-oest, sud-est, sud-africà, nord-americà</i>
Compostos la primera part dels quals acaba en vocal i la segona comença per r, s o x	<i>busca-raons, guarda-roba, malva-rosa; esclata-sang, gira-sol, penya-segat; para-xocs; Riba-roja, Vila-real</i>
Compostos que presentarien dificultat de lectura si s'escrigueren junts	<i>cor-robot; Bell-lloc, Vilar-roig</i>
Compostos repetitius, onomatopeies, mots de creació expressiva i compostos que són préstecs no adaptats	<i>bum-bum, fru-fru; tic-tac, xup-xup; a burro-barra, a corre-cuita, a mata-degolla, bitllo-bitllo, xino-xano, zig-zag, agnus-dei, best-seller, dalai-lama, ex-libris, jet-set, rock-and-roll, sex-shop</i>
Compostos d'elements heterogenis	<i>cotó-en-pèl, cul-de-sac, despús-ahir, qui-sap-lo</i>
Quan el primer element porta accent	<i>camí-raler, mà llarg, pèl-blanc, pèl-ras, pèl-llarg</i>
Com a recurs sintàctic	<i>relació qualitat-preu, tren Dénia-Gandia, partit València-Barça</i>
En paraules prefixades, per evitar l'homonímia	<i>ex-pres ≠ exprés; pre-ocupació ≠ preocupació</i>
Quan els termes formen un compost que no respon a un concepte unitari	<i>un tractat hispano-porutgués</i>

S'escriuen sense guionet

Els compostos en general	<i>agredolç, allioli, capicua, coliflor, curtcircuit, gasoil, maldecap, pelloja, ratpenat, setciències, sordmut, vistiplau</i>
Les paraules formades per prefixació	<i>audiovisual, avantprojecte, exconseller, fisicoquímic, labiodental, precristià, pseudoderivat, psicossomàtic, sotsdirector, sociocultural</i>
Els compostos sintagmàtics (units per una relació sintàctica, no morfològica)	<i>alcalde president, any llum, bar restaurant, café concert, camió cisterna, concurs oposició, decret llei, disc compacte, hora punta, llar residència</i>

LES ABREVIATURES, LES SIGLES, ELS ACRÒNIMS I ELS SÍMBOLS

LES ABREVIATURES

Una abreviatura és la representació acurtada d'una paraula o d'un grup de paraules, reduïda al mínim intel·ligible (generalment per convenció i per a guanyar espai), amb una o algunes de les lletres que les formen, la primera de les quals ha de ser la inicial. Es poden formar mitjançant dos procediments:

- Per **omissió**: s'omet la part final de la paraula: *av.* (avinguda), *doc.* (document), *bibl.* (biblioteca).
En aquests casos es conserven els dígrafs i les lletres compostes *l·l*, *ll*, *ny*, *rr*, *ss*, etc., i els grups *gu-* i *qu-* queden reduïts a *g* i *q*: *col·l.* (col·laborador); *assign. comun.* (assignatures comunes).
- Per **contracció**: es conserva la part inicial i la part final de la paraula: *dte.* (districte), *ctra.* (carretera).

Esriptura de les abreviatures

En l'escriptura de les abreviatures cal tindre en compte els aspectes següents:

- Majúscules i minúscules: en general, les abreviatures s'escriuen amb majúscules o minúscules segons el tractament que tindrien les paraules que representen sense abreujar: *Il·lma.* (Il·lustríssim), *núm.* (número).
- Accentuació: es mantenen els accents que tindrien les paraules sense abreujar: *núm.* (número).
- Cursives: les abreviatures d'expressions corresponents a altres llengües s'han d'escriure, preferiblement, en cursiva: *et. al.* (*et alii*, 'i altres'), *a.m.* (*ante meridiem*, 'abans del migdia').
- Apostrofació: tal com s'ha explicat abans, els articles i les preposicions, davant d'un mot abreujat, es comporten de la mateixa manera que si es tractara del mot sencer: *l'Excm. i Mgfc. Sr. Rector.*
- Partició: les abreviatures no se separen a final de línia ni del mot ni de la xifra que acompanyen: *Sra. Climent, pàg. 3.*
- Ordinals: es pren l'última lletra en el cas del singular i les dos últimes en el cas del plural. Tingueu en compte que es poden escriure amb punt o amb lletra volada de menor cos: *1r, 2a, 8ns; 5é., 4ts., 15es.*

Abreviatures més usals

Els dies de la setmana: *dl.* (dilluns), *dt.* (dimarts), *dc.* (dimecres), *dj.* (dijous), *dv.* (divendres), *ds.* (dissabte) i *dg.* (diumenge).

Els mesos de l'any (excepte *març*, *maig* i *juny*, que s'escriuen sempre amb totes les lletres): *gen.* (gener), *febr.* (febrer), *abr.* (abril), *jul.* (juliol), *ag.* (agost), *set.* (setembre), *oct.* (octubre), *nov.* (novembre) i *des.* (desembre).

De tractament: *a/* (a l'atenció de), *att.* (atentament), *Excm.*, *Excma.* (Excel·lentíssim, Excel·lentíssima), *Il·lm.*, *Il·lma.* (Il·lustríssim, Il·lustríssima), *M. Hble. Sr.*, *M. Hble. Sra.* (Molt Honorable Senyor, Molt Honorable Senyora), *Mgfc.*, *Mgfc.* (Magnífic, Magnífica), *S. S.* (Sa Santedat), *Sr.*, *Sra.* (senyor, senyora).

Altres abreviatures

<i>a. de C.</i> (abans de Crist)	<i>abrev.</i> (abreviatura)	<i>Dr. Dra.</i> (doctor/a)	<i>ed.</i> (editorial)
<i>adm.</i> (administració)	<i>alc.</i> (alcalde/essa)	<i>esc.</i> (escala)	<i>fra.</i> (factura)
<i>(a)</i> (àlies)	<i>al.</i> (alumne/a)	<i>íd.</i> (ídem)	<i>h.</i> (habitant)
<i>apmt.</i> (apartament)	<i>apt.</i> (apartat)	<i>ind.</i> (índex)	<i>ptge.</i> (passatge)
<i>apr.</i> (aprovat/da)	<i>aprox.</i> (aproximadament)	<i>pg.</i> (passeig)	<i>p. a.</i> (per absència)
<i>ap.</i> (apte/a)	<i>assign.</i> (assignatura)	<i>p., pàg.</i> (pàgina)	<i>p. e.</i> (per exemple)
<i>assoc.</i> (associació)	<i>aut.</i> (autor)	<i>p. o.</i> (per ordre)	<i>pl.</i> (plaça, planta, plural)

<i>bxs.</i> (baixos)	<i>c/u</i> (cada unitat)	<i>pta.</i> (porta)	<i>sing.</i> (singular)
<i>cap.</i> (capítol)	<i>c., c/</i> (carrer)	<i>p. d., PD</i> (postdata)	<i>s/n</i> (sense número)
<i>cast.</i> (castellà)	<i>com.</i> (comarca)	<i>tel.</i> (telèfon)	<i>urb.</i> (urbanització)
<i>cia.</i> (companyia)	<i>c/c</i> (compte corrent)	<i>v.</i> (vegeu)	<i>v. i p.</i> (vist i plau)
<i>dicc.</i> (diccionari)	<i>dir.</i> (director)	<i>val.</i> (valencià)	<i>vv.</i> (viceversa)

LES SIGLES I ELS ACRÒNIMS

Les sigles són abreviacions que es formen amb les inicials, amb majúscula, de substantius, adjectius, adverbis i verbs de la denominació que representen. El gènere coincideix amb el de la primera paraula de l'expressió i no admeten marca de plural: *les ONG* (i no **les ONGs*). No porten ni accents ni punts ni espai entre les lletres.

UV (Universitat de València), *UA* (Universitat d'Alacant), *UJI* (Universitat Jaume I), *IVA* (Impost del Valor Afegit), *AVL* (Acadèmia Valenciana de la Llengua), *OMS* (Organització Mundial de la Salut), *UE* (Unió Europea), *DOCV* (Diari Oficial de la Comunitat Valenciana), *IES* (Institut d'Educació Secundària), *ESO* (Educació Secundària Obligatoria), *IBI* (Impost de Béns Immobles), *IVAM* (Institut Valencià d'Art Modern), *FPA* (Formació de Persones Adultes), *FGV* (Ferrocarrils de la Generalitat Valenciana), *EMT* (Empresa Municipal de Transport), *JJOO* (Jocs Olímpics).

Els acrònims es formen més lliurement i es poden llegir per síl·labes, com una paraula. Generalment, s'utilitza la lletra inicial (i sovint més d'una) de cada paraula que abreugem, prescindint o no dels mots buits de significat (preposicions, conjuncions, etc.). Els acrònims s'escriuen amb majúscules i en minúscula si s'han lexicalitzat i s'han transformat en noms comuns, per la qual cosa poden accentuar-se i admetre el plural: *làser*, *làsers*; *mòdem*, *mòdems*; *ovni*, *ovnis*; *pime*, *pimes*; *radar*, *radars*.

ELS SÍMBOLS

Els símbols són abreviacions que representen una paraula, un concepte o un valor establits majoritàriament per organismes oficials i internacionals competents. Aquesta classe d'abreujament afecta només l'escriptura, ja que els símbols es lliguen, generalment, desplegant-los, és a dir, tal com es llegiria el que substitueixen.

Els símbols tenen les característiques següents:

- S'escriuen en lletra redona i no porten punt abreviatiu al final. Alguns van en majúscula i d'altres en minúscula. Na (sodi), km (quilòmetres).
- No admeten plural.
- Alguns s'escriuen amb signes especials: @ (arrova), % (per cent), \$ (dòler), ¢ (diòptria), § (paràgraf), Ø (conjunt buit, marca zero), € (euro), # (coixinet, hashtag).

Els punts cardinal

N (nord), S (sud), E (est), O (oest), NO (nord-oest), SE (sed-est).

Altres símbols

Au (or)	H (hidrogen)	km/h (quilòmetres/hora)
atm (atmosfera)	ha (hectàrea)	°C (graus centígrads)
cm (centímetre)	l (litre)	kW (quilovats)
Fe (ferro)	min (minut)	Mb (<i>megabytes</i>)
g (gram)	m ² (metre quadrat)	

EL VOCALISME

Divergències vocàliques

Cal parar atenció a certes paraules que discrepen del castellà per raó de la vocal.

Porten a

afusellar, ambaixada, anglés, apotecari, arravatar, arrebossar, arrissar, atorgar, avaluar (però devaluar), avantatge, avantatjar, afait, afaitar, assassí, assassinar, avaria, barbaresc, bombar, boxador, canaló, comanador, davall, davant, davantal, farratge, hostaleria, latrina, llanterna, majorana, malenconia, maragda (o esmaragda), penyal, picaporta, rancor, rocafort (formatge), rova (o arrova), sagí, sanefa, sarbatana, titella, xinxa; els derivats de quaranta i cinquanta: quarantena, cinquantenari; empenya, escaparata, pesta (epidèmia, pudor), posa (cast. 'pose'); els acabats en -ícia: blandícia, brutícia, bullícia, durícia, franquícia, immundícia, planícia, presbícia, i els noms propis: Àgata, Agnès, Pentecosta, Anglaterra, Laterà, Sardenya.

Cal tindre en compte que, a diferència del castellà, no comencen per a les paraules següents: *bedoll* (cast. 'abedul'), *bigarrar*, *bombat*, *condicionar* (aire condicionat), *cuirassat*, *drassana*, *postil·la*, *raval*, *safrà*, *séquia*, *sèver*, *sofre*, *talaia*, *torxa*, *ventar*, *ventejar*, *vespa*, *xacra*, *xicoira*.

També és incorrecte afegir una a de suport a l'inici de mot: ***anou**, ***amoto**, ***arràdio** i ***avespa** en lloc de les correctes *nou*, *moto*, *ràdio* i *vespa*.

Porten e

albercoc, alcàsser, almogàver, ametista, assemblea, atles, atzabeja, buguenvíllia, cànem, crisàlide, disfressa, eben, empara, emparar-se, escàlem, estella, ermini, efeminat, espàrrec, esparreguera, espitllera, estandard, esternut, gelea, genisser, javelina, llatzeret (cast. 'lazareto'), malenconia, mestria, monestir, nacre, orfe, orfenat, orgue, orguener (constructor, però organista, música), paller (≠ pallar, 'cobrir de palla'), parpella, polseguera, ràfega, regle, resplendor, revenja, sergent, setí, setinar, tàlem, tàvec, templer, terrina, treball, vernís, aresta, batedora, batre, bescuit, canceller, cancelleria, capella, casella, claredat, costella, escudella, enginy, enginyer, esperit (però espiritisme i espiritista), ferm, gegant, genet, honestat, iridescent, llest, maresme, martell, meravella, merla, mestral, nesprer, parent, presó, príncep, punxegut, santedat, seguretat, sèver (cast. 'acíbar'), tenebra, vescomte, i derivats.

Topònims i antropònims: *Benet, Caterina, Cebrià, Domènec, Empar (Desemparats), Francesc, Llàtzer, Esteve; Eivissa, Grenadines (arxipèlag), el Piemont, Serra Leone, Tobies, Xúquer.*

També van amb e algunes que en castellà porten diftong ie: *bé, benestar, dependent* (que depén, cast. 'dependiente'), *depenent* (gerundi de *dependre*, cast. 'dependiendo'), *destre, cérvol, encens, febre, ferro, herba, infern, llebre, llenç, manifest, mel, mentre o mentres, mentrestant, tenebra, desembre, novembre*, i derivats.

Algunes paraules que en castellà són amb o: *bisbe, bonze, centaure, ceptre, congre, copte, crisàlide, eruga, esperó, folre, freixe, fulcre, íncube, inepte, limbe, luxe, macabre, magne, mite, mode, monstre, motle (motlle o motllo), ogre, rostre, sacre, saure (o dinosaure), signe, sisme, sistre, súcube, torpede; els adjectius: rude, culte, ímprobe, rèprobe, sinistre; els noms propis: Erasme, Isidre, Leandre, Plaute, Ptolemeu; Ebre, Egipte; Excepte: Calixt i Sixt; els compostos de -litre i -metre: decilitre, centilitre; higròmetre, termòmetre; els acabats en -pode (peu): artròpode, cefalòpode, pseudòpode, trípode; els acabats en -cle: article, cercle, cicle, corpuscle, crepuscle, diverticle, fascicle,*

grupuscle, habitacle, hivernacle, mascle, miracle, obstacle, opuscle, oracle, tentacle, testicle, tubercle (o tubèrcul), vehicle, ventricle, vernacle, versicle (excepte bàcul, majúscul, múscul, ridícul). Els acabats en -cte: delicte, insurrecte, infecte, intacte, intel·lecte; en -gle: angle (i acutangle, rectangle...), cingle, mangle, regle, rengle, rogle, segle (cent anys), sègle (sègol, cereal); però coàgul.

Fixeu-vos en les remarques següents:

- Són diferents les paraules *basa* (trumfo, atot) i *base*; *delicte* (falta) i *delit* (plaer); *emprar* (utilitzar) i *amprar* (manllevar); *espècia* (condiment) i *espècie* (classe, mena); *regle* (per a traçar línies) i *regle* (norma); *regna* (brida del cavall) i *regne* (cast. 'reino'); *ruda* (planta herbàcia) i *rude* (bast, groller); *templa* (pols, cast. 'sien') i *temple* (edifici, església); *tràfec* (cast. 'trasiego') i *tràfic* (cast. 'tráfico').
- S'escriuen amb *e* final els adjectius *equànime* i *pusil·lànim*; però acaben en consonant *ínfim*, *magnànim*, *sublim*, *inert* i *mixt*.
- També acaba en *e* el mot *arxipreste* (i no **arxiprest*).
- No porten *e* darrere del prefix *-ben* els mots *benvolença* i *malvolença*.
- S'escriuen amb *e* els mots *coneixement* i *naixement* (derivats de *conéixer* i de *nàixer*).
- Poden ser amb *a* o *e* indistintament certs verbs i noms: *arrancar* o *arrencar*, *esgarrar* o *esguerrar*, *llaçar* o *llençar*, *haure* o *heure*, *jaure* o *jeure*, *nadar* o *nedar*, *nàixer* o *néixer*, *traure* o *treure*, *xarrar* o *xerrar*, *baina* o *beina*, *canyar* o *canyer*, *pedregar* o *pedreguer*, *faena* o *feina*, *rapsode* o *rapsoda*.

La e de suport en compostos

Paraules com *autoescola*, *poliesportiu* o *infraestructura* s'han derivat de les paraules formades en la nostra llengua *escola*, *esportiu* i *estructura* afegint davant un prefix. Estes paraules s'escriuen juntes i sense guionet, i no perden la *e-* inicial de les paraules originàries (no són correctes, per tant, formes com **autoscola*, **polisportiu*, o **infraestructura*).

Altres casos que segueixen esta derivació (prefix + lexema) són les formes *anti-escorbútic*, *antiesportiu*, *antiestàtic*, *aeroesquí*, *biestable*, *contraespionatge*, *hiperestàtic*, *interestel·lar*, *microestructura*, *neoescolàstic*, *reescriure*, *semi-esfèric*, *sobreescriure*, *sotaescriure*, *subespai*, *subespècie*, *supraestructura*, *telespectador* o *telesquí*.

Igualment, conserven esta *e-* inicial del segon element paraules compostos (lexema + lexema) com ara *barbaespés*, *guardaespallles* o *portaequipatges*.

En canvi, en els derivats i compostos procedents del grec, del llatí o d'altres llengües no hi trobem esta *e* (*circumspecte*, *constel·lació*, *substrat*), i tampoc en aquells que contenen un terme no existent o estrany en valencià; per exemple, s'escriu *microscopi* sense *e*, perquè la segona paraula, *scopi*, no és una paraula nostra, sinó una arrel culta procedent del grec. Altres casos que segueixen esta norma són *aeròstat*, *arteriosclerosi*, *batiscaf*, *constel·lació*, *inscriure*, *isòsceles*, *prescriure*, *subscriure*, *restablir*, *substrat*, *telescopi*.

Porten i

acordió, *ambigüitat*, *advertiment*, *antiguitat*, *arriar*, *bidell*, *campió*, *campionat*, *candial* (blat), *cerimònia*, *cesària* (operació), *ciment*, *contenedor*, *desimbolt*, *diabetis*, *dicible* (que es pot dir), *didal*, *espiritisme*, *espiritista* (però *esperit*), *fistó* (cast. 'festón'), *galió*, *gingebre*, *indicible*, *infermer*, *levitat* (cast. 'levedad'), *línia* (però *lineal*), *maionesa*, *minestra*, *ordinador*, *orquídia*, *particip*, *penis*, *pertinença*, *pertinència*, *petrolier*, *piga*, *quítxua*, *sisme*, *sobirà*, *tenidor* (que té), *teranyina*, *tinent*, i derivats; *arri*, *bacteri*, *compendi*, *concili*, *consorci*, *contagi*, *crani*, *declivi*, *desdejuni*, *eclipsi*, *empori*, *epitafi*, *escrutini*, *foli*, *incordi*, *lacti*, *medi*, *oci*, *ofidi*, *oli* (pintura), *opi*, *petroli*, *plagi*, *pleniluni*, *sepeli*, *simi*, *siti* (cast. 'sito'), *subsidi*, *tedi*, *tròlei*, *tuti*

(joc de cartes); adjectius: *ampli, ebri, erroni, idoni, indi, neci, nimi, obvi, regi, tebi*.

Elements químics: *cadmi, calci, cesi, magnesi, potassi, sodi*.

Noms propis: *Antoni, Aureli, Climent, Confuci, Demetri, Elionor, Elisi, Ermini, Eusebi, Gregori, Ignasi, Jordi, Juli, Maurici, Octavi, Ovidi, Sergi; Girona, Istanbul, Tunis i Tunísia*.

Fixeu-vos en les remarques següents:

- Poden ser amb *o* o *e*, indistintament, els mots següents: *fenoll* o *fonoll*, *monjo* o *monge*, *motlle* o *motllo*, *oroneta* o *oreneta*, *quadro* o *quadre*, *redó* o *rodó*, *renyó* o *ronyó*, *rotllo* o *rotlle*.
- També, poden escriure's amb *e*, *i*, indistintament, els mots: *argelaga* o *argilaga*; *cànter* o *càntir*; *cementeri* o *cementiri*; el *Magrib* o el *Magreb*; *magribí* o *magrebí*; *sénia*, *sènia* o *sínia*; *sèpia* o *sípia*; *séquia*, *sèquia* o *síquia*.
- Les paraules acabades en vocal tònica seguida de *x* o de *xt* es pronuncien i s'escriuen sense *e* final: *annex*, *annexos*; *complex*, *complexos*; *context*, *contextos*; *crucifix*, *crucifixos*; *fix*, *fixos*; *flux*, *fluxos*; *influx*, *influxos*; *mixt*, *mixtos*; *ortodox*, *ortodoxos*; *perplex*, *perplexos*; *prefix*, *prefixos*; *pretext*, *pretextos*; *reflex*, *reflexos*; *sufix*, *sufixos*; *text*, *textos*.
- Cal evitar les terminacions **-ància* i **-ència* en els mots que es formen amb sufixos *-ança* i *-ença*: *delectança*, *observança*, *perseverança*; *aparença*, *creença*, *desvinença*.
- La *e* àtona a l'inici de paraula davant de *m*, *n*, *s* i *ix* es neutralitza i sona [a]: *emparar*, *encara*, *encetar*, *es-cola*, *estendre*, *eixugar*, etc.; però es manté la pronúncia de la *e* en molts mots, per exemple, *enamorar*, *enemic*, *espanyol*.
- També neutralitza en [a] la *e* àtona en posició pretònica enmig de mot en algunes paraules: *gegant*, *sencer*, *llençol*, *lleuger*, *Miquelet*, *Vicenteta*.
- Acaben en consonant els compostos de corn: *alicorn*, *bicorn*, *capricorn*, *fiscorn* (instrument musical de vent), *salicorn* (vegetal), *tricorn* i *unicorn*.

Porten o

aixovar, arromangar, assortir, atordir, atorrollar, atribolar, avorrir, bambolina, bordell, borsari, botifarra, broma (cast. 'bruma'), *brúixola, calorós, canelobre, capítol* (però *capitular*), *capoll, carboncle* (robí), *cartoixa, cartolina, cigonya, cingol, cobert, cobrir, descobrir, colobra, complir, compliment, comptadoria, conservadorisme, cònsol* (però *consular*), *croada, dofí, embotir, embotit, endolcir* (però *edulcorar*), *engolir, escàndol, escodrinyar, escopir, escopinada, esdrúpol, esdrúixol, estoig, estrafolari, fonament, fonamentar, furóncol, gasós, gasosa, gobelet, gola* (apetit desordenat), *govern, governatiu, gripa, jugar, joguet, joguina, joventut, llogaret* (cast., 'lugarejo'), *llúpol, mecanoscrit, moaré, monyó, nodrir, nodriment* (però *nutrició*), *obertura, ombra, ombria, ombrel·la, ordir, pèndol* (però *pendular*), *penombra, ploma, podrir, polir, polp, polpa, polsada, polsar, polvoritzar, polze, porpra, pota, rètol, retolador, rigorós, robí, rossinyol, saborós, sofre, sofrir, sofriment, sorgir, sospir, sospirar, sospita, sospitar, sostraure, tamboret* (cast. 'taburete'), *títol* (però *titular*), *tolir-se, tolit, tomba, torba* (carbó), *torbar* (i *pertorbar*), *torn, torró, triomf*.

Derivats d'acabats en *-dor*: *comptadoria, regidoria, tenidoria, duradora, tapadora*.

Noms propis: *Bordeus, Borriana, Cabriol* (riu), *Conca, l'Empordà, Hongria, Romania, Torí, Torís, Trento; Consol, Lorda* (o *Lurdes*).

Porten *o* àtona final: *abadejo, alardo, albedo, alto* (avís), *almanco* (almenys), *amo, bombatxo, bombo, borratxo, bravo* (interj.), *brio, caliquenyo, cagarro, caldo, catarro, catxerulo* (o *catxirulo*), *cigarro, clero* (clergat), *comando, credo, cromo, cucurutxo, cuiro* (o *cuir*), *curandero, diàbolo* (joc), *distinguo, a dojo, eccehomo, eco* (ressò), *erro* (errada), *esbarjo, esbirro, esguerro, fandango, far-*

datxo, fato (equipatge), flonjo, fofo, fondo (adj. i adv.), gaiato, ganso, ganxo, gaspatxo, gautxo, gerro, gitano, guapo, guenyo, guexo, gueto, guilopo, halo (aurèola), llenguado, llobarro, llomello, lloro, lumbago, magneto, mambo, manco (menys), mango (arbre i fruit), marengo (gris fosc), marro (solatge), matxo (mul), merino (llana), mero o nero (peix), mico, minso, misto, moniato, moreno, morro, mosso, mostatxo, mulato (o mulat), musclo, nino, pallaso, pandero, panotxo, periquito, pinso, polo (esport i refresc), populatxo, porro (vegetal i cigarret), ponxo, quadro, quarto/s (diners), quimono, quinto (militar), ràdio, ranxo, recto (d'un full), romesco, saldo, sereno (vigilant nocturn), sompo, sonso, soprano, sorgo, torero, totxo (maó), tronxo, trumfo, turo (pedra tosca), vagarro, vano (ventall), verro, verso (d'un full), veto, viudo (o vidu), waterpolo, xino-xano, xarel·lo (ràim), xaparro, xato, xavo, xitxarel·lo, xoriço (≠ xoriç, classe de llonganissa).

Italianismes musicals: *adagio, allegro, allegretto, andantino, duo, larghetto, piano, soprano* (però *contralt* i no **contralto*). Reduccions o apòcopes: *auto, estèreo, foto, metro* (transport metropolità), *moto, quilo*.

Porten u

antull, barnús, bufetada, bufetejar, bumerang, butlleta, butlletí, cautxú, cucut (ocell), cuirassa, enfistular-se, escull, escullera, full, fulla, fullatge, furóncol, julivert, muntanya, muntar, muntatge, mussol, saurí, suborn, subornar, sufocar, supèrbia, suport, suportar, tramuntana, turment, turmentar.

Cultismes acabats en -u, -us i -um: *ambigu, ardu, assidu, continu, innocu, fatu, ingenu, innocu, mutu, perpetu, perspicu, ritu, superflu, vacu, vidu (o viudo); anus, detritus, diplodocus (o diplodoc), estatus, eucaliptus, fal·lus, fetus, focus, globus, hiatus (hiat), ictus, lotus, oremus, porus, rictus, sinus, tal·lus, tètanus, tipus, virus; aquàrium, àlbum, decòrum, estèrnum, fòrum, harmòni-um, pòdium, sèrum, solàrium*. Termes meteorològics: *altostratus, cirrus, cúmulus*. Noms propis: *Màrius, Pius*.

Cal tindre en compte les remarques següents:

- En les paraules en -us o -um és preferible usar la forma acabada en -i o en consonant, sempre que siga possible: *aquari, arquetip, estrat, genotip, hiat, por (porus), prototip, tètan*.
- Són diferents *lapsus* (error) i *lapse* (espai de temps).
- Poden ser amb o o amb u: *butlleta* o *bolleta*, *coa* o *cua* (però *coet* i no **cuet*), *embós* o *embús*, *engronsar* o *engrunsar*, *jonc* o *junc*.
- Poden acabar indistintament en -o o en -e final: *folro* o *folre*, *monjo* o *monge*, *motllo* o *motlle*, *quadro* o *quadre*; *rotllo* o *rotlle*.

Verbs que presenten alternança o, u

Uns quants verbs de la 3a conjugació (*collir, cosir, engolir, escopir, sortir, tossir*) i els seus compostos tenen una u en el lexema en posició tònica en la 1a, 2a i 3a persones del singular i 3a del plural i una o en posició àtona en la 1a i 2a persones del plural. El fenomen afecta els presents d'indicatiu i subjuntiu i, en certs verbs, en l'imperatiu de la 3a conjugació pura:

present d'indicatiu	<i>cull, culls, cull, collim, colliu, cullen</i>
present de subjuntiu	<i>culla, culles, culla, collim, colliu, cullen</i>
imperatiu	<i>cull, culla, collim, colliu, cullen</i>

Els verbs de la segona conjugació *poder* i *voler* alternen o i u en posició tònica i, per tant, no es pot aplicar la regla anterior. Així, porten u:

- La primera persona del present d'indicatiu: *puc, vull* (la resta, porta o).

- Totes les persones del present de subjuntiu i de l'imperatiu: *puga, pugues, puguem, pugueu, puguen; vulga, vulgues, vulguem, vulgueu, vulguen*.
- Però l'imperfet de subjuntiu i la resta de la conjugació es fan en *o*: *volguera, volgueres, volguérem; poguera, pogueres, poguérem; vols, voldria, voldré; pots, podria, podré*.

Alguns cultismes conserven la vocal etimològica. Així, el mot *boca* té el derivat popular *bocassa*, però el derivat culte *bucal*. Comproveu les alternances en la llista següent:

mot original	derivat popular	derivat culte
boca	bocassa, boqueta	bucal (per exemple <i>afecció bucal</i>)
capítol	—	capitular (adjectiu i verb)
cloure	cloenda	exclusió, exclusiu, reclusió
colobra	colobrina	colúbrid
colom	colomar	columbi, colúmbids
cònsol	consolat	consular
corb	encorbar, encorbat	curvatura, curvilini
córrer	corrent, concórrer, ocorrent	concurrència, ocurrència, concurrent
doble	doblar, doblària	duplicar, duplicitat
dolç	dolçor, dolcesa, endolcir	dulcificar, edulcorar
fèmur	—	femoral
fondre	fos, fonent, foneria	fusió, fundent (participi o adjectiu)
forc	forquilla	bifurcar, bifurcació
fur	—	foral
furóncol	furoncolós	furunculosi
home	homenet, homenot	humà, humanitat, humanisme
jonc	joncar, jonquera	juncàcies
jove	joventut, rejovenir	juvenil
moc	mocós, mocosa	mucositat, mucosa
món	mons	mundà, mundial, tercermundisme
morena	morenor	murènids
mostela	—	mustèlids
munt	muntanya, muntanyisme	monticle
nodrir	nodriment	nutrició, nutrient, nutritiu
om	omeda, omet	ulmàcies
ombra	ombrívol	umbracle
orgue	orguener	òrgan, organisme
ortiga	ortigosa	urticària, urticant
ós	óssa, óssos, ósses	úrsids
pèndol	pèndola, pendolada	pendular
plom	plomar, emplomar	plumbat, plumbi
ploma	plomatge, plomall	plumífer
pols (el)	polsera, polsar	pulsació, pulsió
pols (la)	espolsar, polseguera	expulsar, expulsió
pólvora	polvoritzar	pulverulent, pulvímetre
porgar	esporgar	purgar, purgatori, expurgar
solc	solcar	sulciforme
sorgir	ressorgir, ressorgiment	insurgent, insurrecció
títol	titolet, titolàs	titular, titulació, intitular
tos	tossir, tossidor	antitussigen, antitussígena
volcà	volcànic	vulcanisme, vulcanòleg

LA PUNTUACIÓ

REGLES D'ÚS DELS PRINCIPALS SIGNES DE PUNTUACIÓ

Els signes de puntuació estructuren i cohesionen el text escrit. Són els següents:

La coma (,). Indica una pausa menor i s'usa:

- Per a separar elements (paraules, oracions) d'una enumeració:
Cal comprar un ordinador, una impressora, un mòdem i un ratolí.
- Davant i darrere d'un incís (són intercanviables amb els parèntesis):
Recordeu que, si voleu obtindre el text complet dels articles, cal que ho sol·liciteu.
- Abans, després, o abans i després, d'un vocatiu (nom d'una persona o persones a qui u s'adreça):
María, vine. Hola, Joan, i adéu, Esteve.
- Per a indicar l'el·lisió d'un verb:
Salvador escriu un poema; Elvira, una carta.
- Per a separar els elements que alteren l'orde convencional de l'oració:
La porta, me la vaig deixar oberta.
- Amb els connectors textuais, com ara *per tant, en canvi, és a dir, etc.*:
El representant tenia la confiança de tothom i, per tant, també del comité.

El punt (.). Indica una pausa major que la coma i s'usa:

- Al final d'una oració amb sentit complet (punt i seguit). Separa oracions que tracten la mateixa idea, però que no estan enllaçades sintàcticament entre sí. El text continua immediatament després d'aquest signe.
- Al final d'un paràgraf sencer (punt i a part). Indica una pausa més llarga que la del punt i seguit.
- El punt final assenyalava l'acabament d'un text.

El punt i coma (;). Indica una pausa de duració intermèdia, entre la coma i el punt i s'usa:

- En lloc del punt, quan dos oracions tenen una relació estreta de significat.
El dia va ser gris i plujos; l'endemà, per contra, va eixir un sol radiant.
- També per a separar els elements d'una enumeració quan aquests ja contenen comes:
Hauríem de consumir més fruita i verdura de temporada: melons, tomaques i albergínies a l'estiu; magranes, raïm i rovellons a la tardor; taronges, carxofes i coliflor a l'hivern.

Els dos punts (:). Indiquen una certa subordinació del segon element al primer i s'usen:

- Per a indicar causa, demostració, exemples, enumeracions, etc.:
Hi ha els ingredients següents: ametles, xocolata i mantega.
- Quan volem introduir citacions textuais:
L'autor diu: «Tot el que he dit ho he experimentat per mi mateix».
- No es posen els dos punts quan no són necessaris perquè no es trenque la continuïtat de l'oració (per exemple, darrere de *són* o *de*):
Es faran els estudis de Filosofia, Dret, Econòmiques i Medicina.

Els punts suspensius (...). Indiquen suspensió del pensament i suggereixen una enumeració oberta i poc concreta. Se'n posen tres i prou, i sense espai entre la paraula i el punt que hi ha més acostat. S'usen:

- Quan una enumeració no queda tancada. Equival a *etc.*:
Allí hi havia de tot: animals, plantes, objectes...

- Quan una oració és inacabada perquè es vol donar a entendre alguna cosa, per reticència, etc.:
Ells molt de dir, però...
- ➡ Entre claudàtors, marquen la manca d'un fragment del text en les citacions textuals:
Segons ha afirmat M. Peris: «La robotització del sector industrial [...] és imparable».

Els signes d'interrogació (¿?). Indiquen pregunta. Es posa només al final fora de casos especial en què siga necessari posar-lo també al començament d'una oració llarga que no tinga indicadors d'interrogació. Cal recordar que no s'ha de posar punt després d'un interrogant ni s'ha de deixar espai entre la paraula i el signe d'interrogació.

Què vols que et diga? –N'estic molt content.

Els signes d'admiració (!!). Indica admiració o exclamació. Té les característiques del signe d'interrogació.

Què alt t'has fet! Ja ho crec!

Els parèntesis (). Indiquen una informació complementària, una intercalació, un incís, i a vegades són intercanviables amb els guions:

Isaac Newton (1642–1727). Va més enllà de les catalogacions (vegeu la taula següent).

Els guions llargs (–). Indiquen:

- Un incís, un aclariment, un pensament, un afegit (a vegades són intercanviables amb els parèntesis):
És conegut el cas del DDT –compost no biodegradable–, que va ser prohibit l'any 1978.
- Una acotació en un diàleg:
Ep! –li va dir– Veritat que sí?

Els claudàtors

Tenen una funció semblant a la dels parèntesis, però s'utilitzen en casos diferents. D'una banda, els fem servir per tancar els punts suspensius que indiquen la supressió d'un fragment de text. De l'altra, obrin un parèntesi dins d'un altre parèntesi.

Les cometes

S'empren per a remarcar paraules, oracions o paràgrafs que cal destacar per diverses raons:

- Es reproduïxen paraules textuals d'algú:
De sobte exclamà: «Hui anem a per totes!»
- En títols de capítols de sèries o llibres, títols de conferències, comunicacions, ponències o discursos, títols d'articles en diaris o revistes.
El títol de la conferència és «L'impacte de la robotització».
- Per a marcar el sentit figurat o la ironia.
Quan vol és molt «simpàtica», la teua germana.
- També hi ha les cometes simples ('), que s'usen per a marcar el significat d'una paraula o una expressió.
La paraula anglesa bullying significa 'assetjament'.

MAJÚSCULES I MINÚSCULES: USOS I FUNCIONS

Les majúscules, en general, poden complir dos tipus de funcions: la funció demarcativa i la funció distintiva.

La funció **demarcativa** depén de la posició dins del text. Així doncs, s'usa la majúscula:

- Al començament del text:
Això era i no era...
- Després de punt, punts suspensius o signes d'interrogació o d'exclamació que tanquen l'oració:
No sabien a quina hora arribava. Després van haver de telefonar-li.
Saps què vol? Que el vingues a veure.
Hi havia pertot arreu cotxes... No ho podia sofrir.

Es posa la paraula en minúscula si després de punts suspensius o d'un signe d'interrogació o exclamació l'oració no acaba, sinó que continua:

No volia, ai!, deixar-la tota sola.
Feia el que podia... en aquella situació.

Pel que fa a l'ús de les majúscules, també cal parar atenció a les qüestions següents:

- Les lletres escrites en majúscula sempre conserven l'accent o la dièresi que tenen quan estan en minúscula: *Òscar, l'Índia, LINGÜÍSTIC*
- En les paraules amb un dígraf inicial, només s'escriu en majúscula la primera lletra: *Queralt, Llorenç, Guifré, Txèquia.*
- En les paraules compostes amb guionet, només s'ha d'escriure en majúscula la primera lletra del primer constituent: *la Malva-rosa, República de Sud-àfrica.*

La funció **distintiva** de les majúscules s'utilitza en molts que sempre van en majúscula per la seua naturalesa. Són, generalment, els noms propis (de personatges, llocs, festes, institucions, marques o objectes singularitzats, planetes i constel·lacions, obres literàries o artístiques, etc.):

Ausiàs March, Pep, Al·là, el Botifarra, la Vila Joiosa, La Panderola, Spútnik, un Citroën, torró d'Alcant, el Teatre Principal, les festes de Nadal, Mart, l'Ossa Major, el Curial e Güelfa...

També van en majúscula els fets històrics singulars:

les Germanies, la Guerra dels Trenta Anys, la Setmana Tràgica, el Maig del 68...

Tanmateix, cal tenir en compte els punts següents:

- Els articles, les preposicions i les conjuncions que formen part de topònims valencians o valencianitzats s'escriuen en minúscula: *Bonrepòs i Mirambell, la Font d'en Carròs, l'Eliana, el Caire, la Manxa.*
- Les denominacions genèriques que, a vegades, acompanyen els noms geogràfics també s'escriuen en minúscula, excepte si aquestes denominacions han passat a formar part del mateix topònim: *el carrer Ample, la plaça de l'Arc, el passeig de la Petxina, el Puig Campana...*

No obstant això, a continuació us presentem un quadre resum amb els casos de major complexitat pel que fa a l'ús de les majúscules i les minúscules.

Majúscules	Exemples
Després de punt i a principi de text o paràgraf.	<i>Potser sí, potser no. Encara no ho sé.</i>
Després dels signes d'interrogació i d'admiració.	<i>Plourà? No plourà! Ha nevat! Feia tants anys...</i>
Després de la fórmula de salutació i comiat de les cartes si no va seguit. (fins i tot amb coma)	<i>Benvolguda Anna,</i> <i>Lamente comunicar-te que ja no queden places.</i>

Majúscules	Exemples
Després dels punts suspensius a final d'oració.	<i>Va arribar tard... No digué res...</i>
En noms i cognoms de persones i divinitats.	<i>El déu Thor, la deessa Venus, Vicent Xapa</i>
En formes protocol·làries de tractament.	<i>Il·lustríssima Senyora Alcaldessa</i>
En nom d'institucions, organismes, entitats, empre-ses o establiments formalment constituïts.	<i>Conselleria de Sanitat, Ajuntament de Gandia, Co-missió Europea, Ministeri de Foment.</i>
En títols de llibres, revistes, d'articles, obres cine-matogràfiques, etc. (només la inicial del títol)	<i>Elogi de l'ombra, Lletres valencianes, Anàlisis de les malalties professionals, El rei lleó</i>
En noms de poblacions, comarques, accidents geo-gràfics, països i estats (amb l'article en minúscula)	<i>Vinaròs, el Camp de Túria, la Vall de Gallinera, el riu Magre, la península Ibèrica, la Xina</i>
En nom de festivitats, de fets històrics, moviments artístics i activitats singulars (amb l'article en min.)	<i>la Magdalena, la Primera Guerra Mundial, les Ger-manies, la Renaixença, les festes de Nadal</i>
En plans d'estudis, assignatures i titulacions	<i>Ensenyança Secundària Obligatòria, l'assignatura de Valencià, llicenciada en Dret</i>
Minúscules	Exemples
Després de punts suspensius, si no són final d'oració	<i>No sabia com dir-li... que havia perdut l'aposta.</i>
Després dels dos punts.	<i>Ací tens: café, copa i puro.</i>
En dies de la setmana, mesos, estacions.	<i>diumenge, novembre, primavera</i>
En formes de tractament genèric en càrrecs, digni-tats, oficis, títols o noms propis	<i>l'alcalde de Calp, el conseller d'Educació, el papa de Roma, el jutge, el bisbe, doctor Casp</i>
En gentilicis	<i>una alacantina, els andalusos, un asiàtic</i>
En religions, doctrines polítiques, períodes històrics	<i>el budisme, el socialisme democràtic, l'edat mitjana</i>

EL CONSONANTISME

Per a produir els sons consonàntics, a diferència de les vocals, l'eixida de l'aire es veu interrompuda o obstruïda d'alguna manera per diverses parts de la boca (la llengua, els llavis, els alvèols, les dents, el paladar), i en alguns casos, pel nas. En funció d'això, els sons consonàntics es classifiquen segons dos criteris: el punt d'articulació i el mode d'articulació.

- El punt d'articulació és la zona o el lloc de la boca en què es produeix el contacte o l'acostament dels òrgans articuladors.
- El mode d'articulació és la manera com passa l'aire, segons el tipus d'obstacle que troba (oclusives, nasals, dentals, laterals, vibrants, etc.) i si vibren les cordes vocals (sonores) o no vibren (sordes).

La classificació dels sons consonàntics és la següent:

SEGONS EL MODE D'ARTICULACIÓ		SEGONS EL LLOC D'ARTICULACIÓ											
		bilabials		labiodentals		dentals		alveolars		palatals		velars	
		sorda	sonora	sorda	sonora	sorda	sonora	sorda	sonora	sorda	sonora	sorda	sonora
oclusives		p	b			t	d					k	g
fricatives			(β)	f	v		(ð)	s	z	ʃ	(ʒ)		(ɣ)
africades								tʃ	dʒ	tʃ	dʒ		
ròtiques	bategant								r				
	vibrant								r				
laterals									l		ʎ		
nasals			m		(ɱ)				n		ɲ		ŋ

[p] <i>pa, sobte, tub</i>	[g] <i>gat, guió, amagar</i>	[f] <i>fem, cafè, baf</i>	[dz] <i>atzar, setze</i>
[b] <i>bou, acabar</i>	[m] <i>mare, cama, pom</i>	[v] <i>voler, vivència</i>	[ʃ] <i>xop, metxa, roig, escabets</i>
[t] <i>té, quietud</i>	[n] <i>nas, món</i>	[s] <i>sal, rossa, llaç, cel</i>	[dʒ] <i>gent, jardí, patge, desitja</i>
[d] <i>dir, vendre</i>	[ɲ] <i>nyora, any, canya</i>	[z] <i>casa, pinzell, brunz</i>	[r] <i>pera, curar, cabra</i>
[k] <i>cap, que, diàleg</i>	[l] <i>pal, lectura, tela, cable</i>	[ʎ] <i>Xàtiva, reixa, coix</i>	[r] <i>carro, enrabiar, raïm</i>
	[λ] <i>llum, pell, callar</i>	[ts] <i>potser, adscriure</i>	

- Hi ha grafies amb més d'un so, per exemple, la lletra *c* representa dos sons diferents en *casa* [k], o en *cine* i *cendra* [s].
- També, un mateix so pot estar representat per diverses grafies; així, tenen el mateix so consonàntic [dʒ] les grafies *g*, *j*, *tg*, *tj* en *germà*, *jove*, *metge*, *platja*.
- A més de les consonants hi ha els sons semivocàlics [j] i [w], a mig camí entre consonants i vocals, representats per les vocals *i* i *u*, respectivament. Recordeu que les semivocals formen part dels diftongs creixents i decreixents: *rei* [réj], *moure* [mowre]; *quant* [gwánt], *aquós* [akwós].

LES CONSONANTS BILABIALS I LABIODENTALS

La pronúncia diferenciada dels sons [b] i [v] és la pròpia de l'elocució estàndard del valencià. No obstant això, la confusió dels dos sons pronunciats com a [b], un fenomen denominat betacisme, està molt estesa en algunes àrees valencianes: en el parlar *apitxat* (València i comarques pròximes) i en les comarques septentrionals valencianes. Per a articular el so labiodental fricatiu sonor [v], el llavi interior ha de tocar suaument la vora de les dents incisives superiors (com si anàrem a pronunciar una *f*). Però a diferència de la *f*, cal fer vibrar les cordes vocals.

LES CONSONANTS OCLUSIVES

Les consonants oclusives es produeixen per una obstrucció (oclusió) momentània del pas de l'aire, seguida immediatament d'una explosió de l'aire que ix bruscament cap a l'exterior. Es classifiquen en:

- **Bilabials** (*p*, *b*): els llavis es tanquen i impedeixen, momentàniament, l'eixida de l'aire per la boca.
- **Dentals** (*t*, *d*): la llengua toca els incisius superiors i talla de moment el pas de l'aire.
- **Velars** (*k*, *g*): la posició de la llengua pròxima o tocant el vel del paladar impedeix el pas de l'aire.

Les consonants oclusives són sonores [b], [d], [g] quan hi ha un acompanyament de la vibració de les cordes vocals i són sordes [p], [t], [k] quan no n'hi ha vibració.

A l'hora de pronunciar les oclusives, cal tindre en compte que a final de paraula les sordes i sonores es neutralitzen, de manera que tots sonen sordes, la *b* sona [p], la *d* sona [t], i la *g* sona [k]. Així, *tub* es pronuncia [túp], *verd* es pronuncia [vɛrt], i *sang* es pronuncia [sánk].

En el parlar valencià col·loquial és habitual no pronunciar la *d* intervocàlica en les síl·labes de final de paraula: **acabà* per *acabada*, **cunyaes* per *cunyades*, **cansalà* per *cansalada*, **maür* per *madur*, **ditaes* per *ditades*, **mocaor* per *mocador*, etc. Cal evitar aquesta pronúncia en registres formals.

Cal tindre present que es pronuncia sorda [p] la *b* de final de síl·laba quan segueix una consonant: *dissabte* [disápte], *dubte* [dúpte], *obturar* [opturar].

També es pronuncien sordes [p], [t] les consonants *b* i *d* en les paraules que comencen pels aplecs *abs-*: *absoldre* [apsoldre], *obs-*: *obstruir* [opstruir], i *subs-*: *substantiu* [supstantíw], seguits de consonant sorda. O bé es pot produir un emmudiment.

LES LLETRES B I V

Com que el betacisme és general en algunes àrees del valencià, convé tindre en compte les regles ortogràfiques següents:

Lletra	Posició	Exemples
b	Davant de l , r	<i>ablució</i> , <i>blat</i> , <i>bleda</i> , <i>oblidar</i> , <i>oblong</i> ; <i>braç</i> , <i>ebri</i> , <i>bròquil</i>
	Darrere de m	<i>ambigu</i> , <i>ambulant</i> ; excepció: prefix <i>circum-</i> , <i>tramvia</i> , <i>triumvir</i>
	Alternava amb p en flexió i derivats	<i>cap</i> > <i>cabut</i> , <i>llop</i> > <i>lloba</i> , <i>sap</i> > <i>saber</i> (però <i>savi</i>)
v	Darrere de n	<i>canvi</i> , <i>conversa</i> , <i>convuls</i> ; excepcions: <i>Istanbul</i> , <i>Canberra</i>
	A final de mot	<i>leitmotiv</i> , <i>salv</i>
	Imperfet d'indicatiu (1a conj.)	<i>anava</i> , <i>parlaves</i> , <i>tardava</i> , <i>miràvem</i> , <i>parlàveu</i> , <i>quedaven</i>

Lletra	Posició	Exemples
	Alternava amb u de diftong	<i>blau</i> > <i>blavós</i> , <i>escriu</i> > <i>escriviu</i> , <i>hauria</i> > <i>haver</i> , <i>mou</i> > <i>movia</i>

Homònims i parònims

Cal anar amb compte amb l'escriptura dels homònims i parònims: *abans/avanç*, *abís* (abisme) / *avís* (advertiment), *boga* ('planta') / *voga* ('estar en voga'), *baca/vaca*, *bell/vell*, *bisó* ('mamífer semblant al bou') / *visó* ('mamífer semblant a la llúdria'), *embellir/envellir*, *hibernar* ('estar en hibernació') / *hivernar* ('passar l'hivern en un lloc diferent del de l'estiu'), *probable* ('molt possiblement, que pot ocórrer') / *provable* ('que es pot provar').

Pseudoderivats

Les paraules d'una mateixa família lèxica s'escriuen, generalment, amb la mateixa consonant (*benà* > *embenar*, *embenatge*; *venda* > *vendre*, *venedor*; *venjar* > *venjança*, *venjador*); però hi ha casos de pseudoderivats o derivats cultes que s'escriuen amb grafies diferents.

Primitius	Derivats	Pseudoderivats
<i>avortar</i>	<i>avortament, avortir</i>	<i>abortivitat, aborció, abortiu</i>
<i>berruga</i>	<i>aberrugat, berrugós</i>	<i>verrucària, verrucós</i>
<i>calb</i>	<i>calbesa, calbejar</i>	<i>calvície</i>
<i>cervell</i>	<i>cervellera, cervellet</i>	<i>cerebral, cerebel</i>
<i>corb</i> (ocell)	<i>corbera, corbató</i>	<i>còrvids</i>
<i>corba</i>	<i>encorbar, corbar</i>	<i>curvatura, curvilini</i>
<i>deure</i>	<i>devia</i>	<i>dèbit, debitori</i>
<i>escriure</i>	<i>escrivà, escrivania</i>	<i>escriba</i>
<i>llavi</i>	<i>llaviejar</i>	<i>labial, bilabial</i>
<i>moure</i>	<i>moviment, movedís, moviola</i>	<i>mòbil, automòbil, immobilisme</i>
<i>núvol</i>	<i>ennuolat, nuvolositat</i>	<i>nebulositat</i>
<i>prova</i>	<i>provatura, provador</i>	<i>probable, probabilitat</i>
<i>savi</i>	<i>saviesa, saviejar</i>	<i>saber, sabut, saberut</i>

Discrepàncies amb el castellà

Unes quantes paraules discrepen en l'ortografia de *b* o *v* respecte del castellà:

S'escriuen amb B	S'escriuen amb V
<p><i>baf</i> (cast. 'vaho'), <i>baró</i> (cast. 'varón'), <i>baina</i> (o <i>beina</i>), <i>benà</i>, <i>berruga</i>, <i>berbena</i> (planta), <i>biga</i>, <i>bivac</i>, <i>bolcar</i>, <i>buit</i> (cast. 'vacío'), <i>calb</i>, <i>comboi</i>, <i>corb</i> (ocell), <i>corb</i> (cast. 'curvo'), <i>desimbolt</i>, <i>mòbil</i>, <i>oblidar</i>, <i>rebotar</i>, <i>saba</i>, <i>trobador</i>, i derivats: <i>automòbil</i>, <i>desembeinar</i>, <i>embenatge</i>, etc.</p> <p>Topònims: <i>Xàbia</i>, <i>Àlaba</i>, <i>Biscaia</i>, <i>País Basc</i>, <i>Nerbion</i> (riu).</p>	<p><i>advocat</i>, <i>alcova</i>, <i>almívar</i>, <i>aravatar-se</i>, <i>arrova</i>, <i>avall</i>, <i>avet</i>, <i>avi</i>, <i>avorrir</i>, <i>avortar</i>, <i>bava</i>, <i>bovo</i>, <i>canviar</i>, <i>caravel·la</i>, <i>cascavell</i>, <i>cavall</i>, <i>covard</i>, <i>endívia</i>, <i>envestir</i>, <i>espavilar</i>, <i>escrivà</i>, <i>esvelt</i>, <i>fava</i>, <i>gavardina</i>, <i>govern</i>, <i>gravar</i> ('enregistrar' i 'carregar un impost'), <i>haver</i>, <i>javelina</i>, <i>llavi</i>, <i>núvol</i>, <i>pavelló</i>, <i>provar</i>, <i>raval</i>, <i>rave</i>, <i>savi</i>, <i>tave</i>, <i>taverna</i>, <i>travar</i>, <i>trévol</i>, <i>vaixell</i>, <i>vernís</i>, <i>vogar</i> ('remar'), i derivats: <i>cavalcar</i>, <i>envernissar</i>, <i>governar</i>, <i>gravació</i>, etc.</p> <p>Formes verbals: <i>bevem</i>, <i>devíeu</i>, <i>escrivia</i>, <i>havia</i>.</p> <p>Noms propis i topònims: <i>Esteve</i>, <i>Eivissa</i>, <i>Anvers</i>, <i>Còrdova</i>, <i>l'Havana</i>, <i>Savoia</i>, <i>Vesuvi</i></p>

LES LLETRES **P, B; T, D; C, G;** A FINAL DE PARAULA

Com que a final de mot o síl·laba aquestes lletres es pronuncien sordes ([p], [t], [k]), sovint es produeixen dubtes ortogràfics. Per això, convé tindre en compte les regles següents:

LLETRA	POSICIÓ	EXEMPLES
p/b	Després de vocal tònica	S'escriuen amb p : <i>arrop, cap, concep, xip, xup-xup; Felip, Josep; Benicalap, Benillup</i> ; excepcions: <i>adob, aljub, baobab, cub, club, esnob, tub; Jacob, Job; Carib</i>
	Després de consonant o vocal àtona	S'escriuen amb p o b quan la flexió i els derivats mantenen p o b : <i>camp, camperol; partícip, participar; verb, verbal; àrab, Aràbia</i>
t/d	Després de vocal tònica	S'escriuen amb t : <i>barret, clot, dictat, elit, salut; Bernat, Rut; Albalat, Pinet</i> ; excepcions: <i>fred, sud; David, Alfred; Belgrad, Madrid</i> i femenins acabats en -etud i -itud : <i>quietud, mansuetud; actitud, esclavitud</i>
	Després de consonant o vocal àtona	S'escriuen amb t o d quan la flexió i els derivats mantenen t o d : <i>content, contenta; depòsit, depositar; sord, sorda; tímid, tímida</i>
c/g	Després de vocal tònica	S'escriuen amb c : <i>antic, espinac, gallec, groc, lladruc; Albuixec, Quebec</i> ; excepcions: <i>buldog, demagog, estrateg, mag, pedagog, reg, tuareg, zig-zag; Hug</i>
	Després de consonant o vocal àtona	S'escriuen amb c o g quan la flexió i els derivats mantenen c o g : <i>solc, solcar; pràctic, pràctica; amarg, amarga; naufrag, naufragar</i> ; excepcions: <i>ànec, àràbic, càrrec, espàrrec, fàstic, feréstec, mànec</i>

Altres casos d'oclusives en posició final de paraula

LLETRA	CARACTERÍSTICA	EXEMPLES
t	Al final de tots els gerundis	<i>apareixent, corrent, sentint, treballant, vivint</i>
b	Acabats en -fob i en -síl·lab	<i>anglòfob, xenòfob; disíl·lab, polisíl·lab</i>
d	En certs mots	<i>examinand, sumand; absurd, baluard, estendard, lleopard, tord (ocell); dividend, minuend, subtrahend; immund</i>
g	Acabats en -fag, -fug, -leg i anglicismes en -ing	<i>antropòfag, xilòfag; centrífug, pròfug; diàleg, pròleg, psicòleg; càmping, míting, púding</i>

- S'ha d'evitar afegir una *t* final als mots *geni* (i no **gènit*), *premi* (i no **prèmit*), *gremi* (i no **grèmit*) i *nervi* (i no **nyèrvit*).

Ortografia de les oclusives en posició final de síl·laba a l'interior de paraula

LLETRA	CARACTERÍSTICA	EXEMPLES
p	Davant de consonant	<i>cepre, corrupte, repte, copsar</i>
	Compostos de cap- , prop-	<i>capciós, capficat; proppassat, propdit</i>
	Començats per ap- , op-	<i>apte, aptitud; òptic, optometria</i>

LLETRA	CARACTERÍSTICA	EXEMPLES
c	En diverses paraules	<i>acne, anècdota, aràcnid, pícnic, tècnica</i>
b	Davant de d	<i>cabdal, cabdell, cabdill, cobdícia</i>
	Prefixos ab- , ob- sub-	<i>absolut, obtús, subjecte</i>
	Davant de t en alguns mots	<i>dubte, dissabte, sobte, substitució</i>
d	Prefix ad-	<i>adjectiu, adverbí, adquirir</i>
g	Davant de d, g, m, n	<i>maragda, magdalena; suggerir; fragment; cognom, regne</i>

- S'han de diferenciar els substantius acabats en *nd* (*examinand, multiplicand, sumand, ordenand*) dels gerundis (*examinant, multiplicant, ordenant, sumant*).
- Cal distingir també altres homòfons i parònims que es poden confondre: *quan/quant, tan/tant, cub* ('poliedre de sis cares') / *cup* ('recipient en què es trepitja el raïm'), *groc* ('color') / *grog* ('beguda'), *rec* ('séquia, canaleta') / *reg* ('acció de subministrar aigua a les terres', cast. 'riego').
- La paraula *gran* s'escriu sense *d*, malgrat els derivats *grandesa, grandiositat, grandària*, etc.

Ortografia de les lletres **c, q, k**

c	<i>cornamenta, ficció, toc, tacte; Caterina; Alcoi, Cullera</i>
q	<i>seques, qui; aqüicultor, cinquanta, qüestió, quòrum; Pasqual; Quartell; Qatar, Iraq</i>
k	<i>kamikaze, Kurdistan, vodka, rock</i>

- En els diftongs creixents *qua, qüe, qüi, quo*, el so [k] es representa per *q*: *adequar, pasqües, terraqüi, aquós*; però en els diftongs decreixents o quan no hi ha diftong, aquest so es representa per *c*: *cuina, cua, evacuar*.
- Una sèrie de mots s'escriuen amb *cc*: *accelerar, accepció, accèssit, objecció, subjecció, succedani, succeir, succint, tracció*, etc.
- Es duplica la *d* i la *g* en mots com ara *addend, addicció, additament, adduir; suggerir, suggestió* i derivats.
- Uns quants estrangerismes s'escriuen amb *k*: *kafkià, kàiser, kiwi, vodka, whisky; Dostoievski, Kremlin, Hitchcock, Parkinson, Txaikovski; Kíev, Pakistan*; però alguns ja han estat adaptats amb *qu*: *esmòquing, màrqueting, pàrquing, quimono*.

LES CONSONANTS ALVEOLARS

Les consonants alveolars [z] i [s] són sons consonàntic fricatiu, anomenats també sibilants. En la pronunciació d'aquestes consonants, la llengua s'acosta als al·lèols i l'aire ix pel canal còncau i estret que hi queda. Poden ser sons sonors o sords segons vibren o no les cordes vocals.

El so alveolar fricatiu sonor [z] correspon a la lletra *z*, en qualsevol posició de la paraula, i a la *s*, generalment entre vocals (*zoo*, *pinzell*, *brunz*; *gasoil*, *rosa*). En canvi, el so alveolar fricatiu sord correspon a les grafies *s*, *ss*, *c*, *ç* (*sol*, *cabàs*; *cassola*; *cella*, *peça*, *dolç*).

La *s* és sonora [z] en els mots derivats i compostos de *dins* i *fons* seguits de vocal (*endinsar-se*, *enfonsar*), i de *trans* seguit de vocal o de consonant sonora (*trànsit*, *transmissió*).

També és sonora a final de síl·laba davant de vocal o de consonant sonores: *abisme*, *esgarrar*, i a final de mot quan el següent comença per vocal o consonant sonora (sense pausa entre els dos mots): *pas elevat* [pázelevát], *des d'ahir* [dézdahír]

En valencià, la pronúncia general del dígraf *tz* del sufix *-itzar* dels verbs i derivats és simplement [z]: *organitzar* [orɣanizár], *realització* [realizasió], però també es pot emfasitzar i pronunciar forçadament amb un so doble [dz]: *organitzar* [orɣanidzár], *realització* [realidzasió]. En la resta de casos es pronuncia com a [dz]: *dotze*, *tretze*, *setze*; *atzavara*, *atzucac*, *botzina*, *horitzó*.

Hi ha una sèrie de cultismes que contenen l'aplec *sc* davant de *e* o *i*, que se solen pronunciar amb un sol so de *s* sorda [s]: *ascensor*, *escena*, *efervescent*.

No s'ha de confondre l'escriptura i la pronúncia dels mots acabats en *-ció* (*edició*, *emigració*, *intenció*), en *-sió* (*evasió*, *fusió*, *precisió*) i en *-ssió* (*confessió*, *impressió*, *passió*).

LES CONSONANTS RÒTIQUES

La lletra *r* representa dos sons, anomenats ròtics, ben diferenciats: el bategant [ɾ], present en mots com ara *cara* o *fuster*, i el vibrant [r] com en *rata*, *carro* o *enrabiarse*. La pronunciació d'aquests sons consonàntics no sol presentar dificultat, excepte en algunes paraules en què es produeix l'emmudiment de la *r*.

En la pronunciació habitual del valencià hi sol haver un emmudiment de la *r* de l'arrel del verb *prendre* i compostos (*aprendre*, *comprendre*, *desprendre*, *emprendre*, *mamprendre*, *pretendre*, *reprendre*, *sorprendre*) en els temps d'infinitiu, futur i condicional: *prendre*, pronunciat [péndre], *pendré* [pendré], *prendria* [pendría]. També se sol emmudir la *r* de l'arrel del verb *perdre* [pɛɾðe] o [pɛðre].

Així mateix, cal recordar que la *r* en posició final absoluta de mot és muda en zones septentrionals i meridionals valencianes: *canta(r)*, *senti(r)*, *carre(r)*. Totes aquestes realitzacions són vàlides en qualsevol nivell de llenguatge.

En la parla habitual, la *r* de certes paraules també es pot emmudir, segons parlars. N'és el cas de la primera *r* en *arbre*, pronunciada [árbre] o [ábre], però no s'emmudeix en *arbreda*; també se sol emmudir la primera *r* de *marbre* (és recomanable mantindre la pronúncia de la *r*), però no en *marbrista*, i la *r* de *diners* [dinérs] o [dinés] i *dimarts* [dimáts] o [dimárs].

A vegades es produeixen alteracions en la pronunciació de certes paraules amb *r*, totes aquestes realitzacions de la *r* no són acceptables en la pronunciació estàndard, que és l'adequada en els registres formals: pronunciació de la *r* en la síl·laba anterior o en la següent en compte de la síl·laba on es troba (**crompar* en lloc de *comprar*), emmudiment de la *r* final de l'infinitiu davant d'un pronom feble (**comprà-li* en lloc de *comprar-li*) o, en altres mots, addició d'una *r* final (**creurer*, **caurer*, **mourer*, **viurer*, en lloc de *creure*, *caure*, *moure*, *viure*).

LA LLETRA H

La lletra *h* és una consonant muda (*helicòpter, ah, inhumà; March*). Hi ha paraules, però, en què és aspirada; per exemple en algunes onomatopeies i en estrangerismes (*he he he, ehem; hall, hooligan*), tot i que alguns d'aquests estrangerismes ja s'ha adaptat i, per tant, també es muda (*handicap, handbol*).

LES LLETRES S, C, Z; EL DíGRAF SS I LA LLETRA MODIFICADA Ç

Les grafies *s, ss, c, ç, z* i el dígraf *tz* representen els sons fricatius alveolars sords i sonors. La distinció entre la pronunciació sorda i sonora és molt important a l'hora de determinar quina grafia s'ha d'utilitzar en cada cas, per exemple: *casa*, pronunciada amb *s* sonora [káza], i *caça*, amb *s* sorda [kása].

Ortografia de les alveolars fricatives sonores

GRAFIA	POSICIÓ	EXEMPLES
z	A principi de paraula	<i>zambià, zero, zinc, zoo, zumzeig; Zacaries, Zuric</i>
	Entre consonant i vocal	<i>atzucac, colze, esmorzar, senzill; Alzira, Atzeneta</i>
	A final de síl·laba, en estrangerismes	<i>mazdeisme, puzzle; Uzbekistan</i>
	Entre vocals, en hel·lenismes, noms propis semítics, manellus i cultismes	<i>azalea, bizantí, buldòzer, kamikaze, nazisme, ozó, topazi, trapezi; Ezequiel, Nazari; Gaza</i>
	Prefixos esquizo- , piezo- , rizo- i sufixos -zoic , -zou , -zoide	<i>esquizofrènic, piezoelèctric, rizomorfa; mesozoic, protozou, espermatozoide</i>
	Al final de paraula	<i>brunz (de brunzir), hertz</i>
tz	Entre vocals	<i>botzina, urbanitzar, fertilitzant, trette; Llätzer; l'Atzúbia, Natzaret</i>
s	Entre vocals	<i>cosir, església, entusiasme, masurca, presagi; Àsia, Benaguasil, Busot, Manises</i>
	Substantius femenins acabats en -esa i en -sió	<i>honradesa, pobresa, timidesa; adhesió, corrosió, difusió, precisió, reclusió (però admissió, omissió, passió)</i>
	Flexió i derivats de molts noms, adjectius i participis acabats en vocal + s	<i>abusos, compromisos (però compromissari), mesos, pesos; blavosa, curioses, grisos; admeses, atesos, confosa (però escassos, excessiu, envernissar, grossària, russos)</i>
	Flexió dels gentilicis acabats en -és	<i>anglesa, franceses, portuguesos</i>
	Cultismes acabats en vocal + si	<i>anàlisi, èxtasi, crisi, dosi, simbiosi, tesi, tisi, tuberculosi</i>
	Compostos i derivats de dins i fons + vocal i trans + vocal o consonant sonora	<i>endinsament, enfonsada; trànsit, intransitiu; transbord, transmetre</i>
	Entre vocal i consonant sonora	<i>besnét, desdir, esvelt, islamisme, xusma; Cosme, Mislata</i>

- Hi ha verbs acabats en terminacions semblants però diferents en la pronúncia o l'ortografia:
 - Acabats en **-isar**: *allisar, improvisar, matisar, precisar, prisar*.

- Acabats en **-issar**: *acarnissar, apallissar, decomissar, entapissar*.
- Acabats en **-itzar**: *amortitzar, esclavitzar, fertilitzar, utilitzar*.
- Discrepen de l'ortografia del castellà: *alzina, desembre, donzella, pinzell; Andalusia, Ignasi*.
- Alguns mots d'origen estranger s'escriuen amb **zz**: *mezzosoprano, pizza, jazz*.

Ortografia de les alveolars fricatives sordes

GRAFIA	SITUACIÓ	EXEMPLES
s	A principi i final de paraula, entre consonant i vocal i entre vocal i consonant	<i>sabata, serp, simi, soca, sucar; pis, alficòs; consell, dacs, dansa, pensar, potser; bastó, fosc, pesta, visc, brusc; Anselm, Consol, Pasqual; Senija, Sueca</i>
s	Principi del segon component en prefixats i compostos (amb o sense guionet)	<i>aerosol, antisèptic, bisíl·lab, dinosaure, entresuat, fotosíntesi, psicosomàtic, sobresou; esclata-sang, penya-segat</i>
c	Davant e, i	En qualsevol posició, excepte a final de mot <i>ceba, cendra, cine, cinquanta; acer, soci; accessori, accident, encisam, vèncer; Alicia, Cèsar, Mercé, Vicent; Cerdà</i>
	Sufixos -ància, -ència	<i>fragància, rellevància; potència, recurrència; València</i>
ç	A principi de mot en dos arcaïsmes	<i>ça (ací), ço (açò)</i>
	Enmig de mot davant de a, o, u i a final de mot (alterna amb c)	<i>balança, eriçó, forçut; capaç, comerç, feliç, precoç, lluç; Llorenç, Puçol, Niça</i>
	Sufixos -ança, -ença	<i>alternança, creença</i> (però <i>pansa</i> i <i>dansa</i> ; no hi ha sufix)
ss	Entre vocals	<i>bassa, cassola, missa, passiu, tossut; arrissar, confessar, embassar, esmussar; Alcàsser, Almàssera, Benissa</i>
	En femenins amb sufix -essa (títols, càrrecs, professions, etc.)	<i>baronessa, deessa, duquessa, metgessa, tigressa</i> ; però: <i>burgesa, feligresa, marquesa, pagesa</i> i <i>princesa</i>)
	Flexió i derivats dels acabats en vocal tònica + s en singular	<i>arcabussos, cabassos, espessos, gosseta, passos, traspasar, trossos</i> (però <i>casos, nusos, permisos, pesos...</i>)
	Sufixos -assa, -issa, -ussa, -íssim	<i>cuirassa, castissa, gentussa; altíssim, grandíssimes</i>
	Flexió i derivats dels grups -gress-, -press-, -miss-	<i>regressió, agressor; compressor, repressió; emissor, submissió</i> ; (però <i>compresos, impresa, submises</i>)
	Mots amb prefixos verbalitzadors (a-, de-, di-, pre-, re-) seguits de lexema començat amb s	<i>assalariat, assegurar; dessagnar, dessecar; dissemblant, dissident; pressentir, presuposar; ressaltar, ressorgir; transsexual, transsiberià</i> ; però <i>asèptic</i> (prefix a negatiu), <i>disèpal</i> , etc.
	Els prefixos trans- i sots- seguits de lexema començat amb s	<i>transsexual, transsiberià; stossecretari</i>
	Plurals de qualsevol i qualsevulla	<i>qualssevol, qualssevulla</i>

- Les alveolars *ss/s* i *c/ç* pertanyen a famílies lèxiques diferents. Si un mot s'escriu amb *s* o *ss*, els derivats mantenen la grafia (*casa* > *caseta*, *casolà*; *arròs* > *arrosser*, *arrossos*); paral·lelament, si un mot s'escriu amb *c* o *ç*, els derivats també mantenen la grafia (*braç* > *bracet*, *braçada*, *braços*).
- Per raons etimològiques algunes paraules alternen *c/ç* amb *t*: *adreçar*, *dreçar* (*dret*); *alçar*, *alçada* (*alt*); *força*, *forcejar*, *forçut* (*fort*).
- Alguns mots que s'escriuen amb *ç* tenen equivalents en castellà amb *z*: *esperança* (*esperanza*), *pinça* (*pinza*); però no sempre hi ha correspondència: *dansa* (*danza*), *matís* (*matiz*), *sabata* (*zapato*), *sòcol* (*zócalo*), *tros* (*trozo*), etc.
- Cal anar amb compte amb l'ortografia dels arabismes, ja que en valencià s'escriuen amb *s* o *ss*, mentre que en castellà ho fan en *c* o *z*: *alcassaba*, *alcàsser*, *alferes*, *almàssera*, *assut*, *assutzena*, *barnús*, *drassana*, *flassada* (cast. 'manta' o 'frazada'), *massapà*, *safrà*, *séquia*, *tassa*, *tramús*; *Albocàsser*, *Almassora*, *Russafa*, *la Sènia*.
- Cal escriure bé els homòfons: *cent/sent*, *cella/sella*, *cessió/sessió*, *cigne/signe*, *fals/falç*, *massa/maça*; i distingir els parònims: *casa/caça*, *braça/brasa*, *calce/calze*, *cinc/zinc*, *cel/zel*, *zona/sona*, *peces/peses*, *desolar/dessolar*.

LA LLETRA R I EL DÍGRAF RR

Les grafies *r* i *rr* no solen presentar problemes ortogràfics. L'ortografia d'aquestes consonants es descriu a continuació.

GRAFIA	POSICIÓ	EXEMPLES
r (bategant)	Qualsevol, excepte a principi de mot	<i>era</i> , <i>erosió</i> , <i>paret</i> , <i>samaruc</i> , <i>tira</i> ; <i>forn</i> , <i>merla</i> , <i>cigró</i> , <i>cirurgia</i> , <i>crosta</i> ; <i>assaonar</i> , <i>meteor</i> ; <i>Adrià</i> , <i>Pere</i> , <i>Ester</i> , <i>Mireia</i> ; <i>Benifairó</i> , <i>Orpesa</i> , <i>Sumacàrcer</i>
r (vibrant)	A principi de paraula	<i>rajola</i> , <i>reblanir</i> , <i>riu</i> , <i>roí</i> , <i>rusa</i> ; <i>Roger</i> ; <i>Rafelguaraf</i>
	Després de consonant obrint síl·laba	<i>enrajolar</i> , <i>enrotllar</i> ; <i>folre</i> , <i>honrat</i> , <i>somriure</i> ; <i>Conrad</i> , <i>Enriqueta</i> ; <i>Israel</i>
	Prefixos sub- , des- , dis- + r	<i>subratllar</i> , <i>subrogar</i> ; <i>desraó</i> , <i>desratitzar</i> ; <i>disrupció</i>
rr	Entre vocals	<i>arrova</i> , <i>arrupir-se</i> , <i>barret</i> , <i>corriola</i> , <i>torró</i> ; <i>Catarroja</i>

- Són correctes les formes *orde* i *ordre* ('disposició regular', 'manament'): *Posar les coses en orde/ordre*; *El capità donà una orde/orde*. Però s'usa *orde* (i no *ordre*) en masculí, en referència a una congregació religiosa, monàstica: *Els dominicans eren, en principi, un orde mendicant*.
- Tenen doble forma *espàrrer* i *espàrec*, i derivats (*esparreguera*, *espareguera*).
- Algunes paraules amb *r* contrasten amb l'ortografia del castellà (amb *l*): *brusa*, *carabassa*, *càrcer*, *escorta*, *frare*, *paper* (i *papereta*, *papereria*), *quarter*, *quintar*, *quirat*, *sabre* (arma i peix), *tórtora*; *Caterina*, *Miracle*, *Roger*.
- S'ha d'evitar afegir una *r* final a alguns verbs de la segona conjugació acabats en *-re*: *caure* (i no **caurer*), *moure* (i no **mourer*), *viure* (i no **viurer*).

Casos especials

Hi ha casos en què convé tindre en compte l'ortografia del guionet:

NO DUPLIQUEN LA R	DUPLIQUEN LA R
<ul style="list-style-type: none"> Els derivats amb prefixos a- (privatiu o negatiu) i co- (variació de <i>con-</i>), seguits de r: <i>arítmia</i>, <i>coferent</i>. Els derivats amb prefix no monosíl·lab acabat en vocal: <i>antiràbic</i>, <i>autoretrat</i>, <i>contrareforma</i>, <i>fotoresistència</i>, <i>multiracial</i>, <i>neorealisme</i>, <i>semiregular</i>, <i>suprarenal</i>, <i>vicerektor</i>. Els compostos amb guionet (el primer element acaba en vocal i el segon comença per r): <i>barba-roig</i>, <i>busca-raons</i>, <i>guarda-roba</i>, <i>mata-rates</i>, <i>penja-robes</i>, <i>la Malva-rosa</i>, <i>Vila-real</i>. Els derivats amb prefix monosíl·lab bi- i tri-: <i>birectangle</i>, <i>trireactor</i>; excepte <i>birrem</i> i <i>trirrem</i>. Les paraules <i>bilirubina</i>, <i>eradicar</i>, <i>derogar</i>, <i>otorinolaringòleg</i> i <i>ornitorinc</i>. 	<ul style="list-style-type: none"> Els compostos amb les terminacions -rràgia, -rrea, -rroide: <i>hemorràgia</i>, <i>piorrea</i>, <i>hemorroide</i>. Les paraules començades amb els prefixos ir- i a- (verbalitzadors): <i>irrisió</i>, <i>irreal</i>; <i>arreglar</i>, <i>arraconar</i>, <i>arreplegar</i>, <i>arruixar</i>.

LA LLETRA H

La lletra *h* és muda. Això pot comportar, en alguns casos, dubtes i errades ortogràfiques.

LLETRA	POSICIÓ	EXEMPLES
h (muda)	A principi de paraula	<i>haca</i> , <i>herba</i> , <i>híbrid</i> , <i>hostatge</i> , <i>hui</i> (però <i>avui</i>); <i>Helena</i> , <i>Honorat</i> ; <i>Hongria</i>
	Entre vocals o entre consonant i vocal	<i>ahir</i> , <i>cohesió</i> , <i>cohibir</i> , <i>prohibir</i> , <i>vehement</i> , <i>vehicle</i> ; <i>adherir</i> , <i>ahora</i> , <i>anhel</i> , <i>conhort</i> , <i>inhibir</i> , <i>subhasta</i> , <i>tothom</i> , <i>transhumant</i>
	Verb haver	<i>he</i> , <i>has</i> , <i>hem</i> , <i>heu</i> , <i>havien</i> , <i>hauríeu</i> , <i>hauran</i> , <i>hagut</i>
	Darrere del prefix ex-	<i>exhalar</i> , <i>exhaurir</i> , <i>exhaust</i> , <i>exhibir</i> , <i>exhortar</i> , i derivats (<i>exhalació</i> , <i>exhaustiu</i> , <i>exhibicionisme</i> , <i>exhortació</i>); però s'escriuen sense <i>h</i> : <i>exacerbar</i> , <i>exonerar</i> , <i>exorbitant</i> , <i>inexorable</i> , <i>exultar</i> , <i>exuberant</i>
	Compostos amb radicals grecollatins	<i>hecatombe</i> , <i>hectòmetre</i> , <i>heliocentrisme</i> , <i>hemicicle</i> , <i>hemorràgia</i> , <i>herbicida</i> , <i>heterodox</i> , <i>hidrogen</i> , <i>hidrologia</i> , <i>higròmetre</i> , <i>homogeni</i> , <i>hipodèrmic</i> , <i>hipertròfia</i> , <i>hipnosi</i>
h (aspirada)	Interjeccions	<i>ehem!</i> , <i>ha!</i> , <i>he he he!</i>
	Préstecs no adaptats (totalment o parcial)	<i>hall</i> , <i>hacker</i> , <i>hawaià</i> , <i>hegelià</i> , <i>hippy</i> , <i>hitlerià</i> , <i>hobby</i> , <i>husky</i> ; <i>Halley</i> , <i>Hamlet</i> , <i>Hegel</i> , <i>Hitler</i> , <i>Hume</i> ; <i>Hèlsinki</i> , <i>Hollywood</i> , <i>Hong Kong</i> , <i>Sàhara</i>

- També es pronuncia aspirada la *h* del verb *halar* ('menjar'), paraula d'origen caló.
- La *h* és muda en alguns manlleus adaptats: *almohade*, *haixix*, *handbol*, *haraki-ri*, *hoquei*, *hosanna*, *hurí*, *hutu*, *marihuana*; *Habsburg*, *Himàlaia*, *Hiroshima*, *Bahames*, *Copenhaguen*, *Delhi*, *Teheran*.

Cal distingir les paraules homòfones següents:

S'ESCRIUEN AMB H	S'ESCRIUEN SENSE H
<i>ah!</i> , <i>eh!</i> , <i>oh!</i> , <i>hala!</i> (interjeccions)	<i>a</i> , <i>e</i> , <i>o</i> , <i>ala</i> (nom)
<i>ha</i> , <i>hem</i> (verb haver)	<i>a</i> ; <i>em</i> (preposició; pronom)
<i>hi</i> , <i>ho</i> , <i>hom</i> (pronoms)	<i>i</i> , <i>o</i> ; <i>om</i> (conjunció; arbre)

Diferències amb el castellà

Unes quantes paraules amb origen idèntic en castellà i en valencià discrepen en l'ortografia de la *h*.

CASTELLÀ SENSE <i>H</i>	VALENCIÀ AMB <i>H</i>	CASTELLÀ AMB <i>H</i>	VALENCIÀ SENSE <i>H</i>
anzuelo	<i>ham</i>	harpa	<i>arpa</i>
armonía	<i>harmonia</i>	cacahuete	<i>cacauet</i>
arpía	<i>harpia</i>	cohetes	<i>coet</i>
invernadero	<i>hivernacle</i>	huérfano	<i>orfe</i>
invierno	<i>hivern</i>	hueso	<i>os</i>
izar	<i>hissar</i>	huevo	<i>ou</i>
subasta	<i>subhasta</i>	truhán	<i>truà</i>
substraendo	<i>subtrahend</i>	horchata	<i>orxata</i>

- No porten *h* les paraules *Boí, Taüll, Maó, Munic, Oriola, Osca, Rin; Elisabet, Judit, Rut*.
- Cal diferenciar *aprehendre* ('copsar mentalment') i *aprendre* ('adquirir coneixements'), *enherbar* ('cobrir o omplir d'herba') i *enervar* ('deixar sense energia o sense vigor').
- Uns pocs cognoms encara s'escriuen amb *ch* final. Es tracta d'un dígraf antic amb valor de [k] en el qual la *h* era muda (*Franch, Blanch, Bosch, Estruch, Lluch, March, Pitarch*).

LES CONSONANTS PALATALS SONORES

En la pronúncia de les consonants palatals sonores, que en valencià són sempre africades, hi ha un primer moment d'oclusió, amb un estretament del conducte, seguit d'un segon moment d'expulsió de l'aire. Són sonores perquè vibren les cordes vocals. Aquest so [ɟ] es representa en l'escriptura per les grafies *g* (*germà, imaginar*), *j* (*jove, dejú*), *tg* (*formatge, heretgia*) i *tj* (*corretjós, platja*).

La consonant palatal sonora es pronuncia de vegades, per l'influx del castellà, com una *i* semivocàlica [j], per exemple: *jardí* pronunciat [jaɾdɨ] en lloc de [ɟaɾdɨ]. Aquesta pronúncia també es produeix sovint en mots amb els grups *-jecc-*, *-ject-* com ara *projecció* o *trajecte*, i no és recomanable en nivells formals de la llengua.

També, en cert parlars, les consonants palatals sonores s'ensordeixen; és a dir, les grafies *g, j, tg, tj* sonen [tʃ], com la *tx* en *cotxe*. És recomanable no ensordir-les.

LES CONSONANTS PALATALS SORDES

Les consonants palatals sordes s'articulen en un moment inicial com les palatals sonores, però sense que vibren les cordes vocals. Hi ha dos consonants palatals sordes:

- La palatal fricativa [ʃ]: en el segon moment articuladori hi ha una fricció del pas de l'aire amb els llavis i les dents, com ara en la *x* dels mots *caixa, eixir* o *Xaló*.
- La palatal africada [tʃ]: en el segon moment articuladori hi ha una explosió de l'aire mantingut en la cavitat bucal, seguit d'una eixida sobtada d'aquest. La pronúncia és idèntica a la 'ch' del castellà. La palatal africada es representa per la *x* al principi de certs mots (*xec, xoriç*) o darrere de consonant (*planxa, punxes*), pel dígraf *ig* a final de paraula (*veig, maig*) i per la *tx* en qualsevol posició (*Txad, fletxa, despatx*).

La *x* també pot tindre un so sord doble de [ks] quan es troba entre vocals (*taxa, taxi*), a fi de mot darrere de vocal o de consonant (*dúplex, linx*), o entre vocal i consonant sorda (*explosió, extraure*).

Però cal tindre en compte que, en mots que comencen per *ex-* o *inex-* seguit de vocal (o de *h* muda seguida de vocal), com ara en exemple, *exèrcit*, *exhibir* o *inexacte*, la *x* té un so sonor doble de [gz].

LES LLETRES *J*, *G* I ELS DÍGRAFS *TJ*, *TG*

Les consonants palatals africades sonores [dʒ] es representen amb les grafies *j*, *g*, *tj* i *tg*.

GRAFIA	POSICIÓ	EXEMPLES
g	Davant de e, i	<i>gelaar, gira; aborigen, àgil; Àngel; Algímia, Fageca</i>
Excepció (<i>j</i> davant de e, i)	Grups -jecc- , -ject-	<i>injecció, projeccions; subjecte, trajectòria</i>
	verb jaure/jeure, ajaure/ajeure	<i>jec, jeus, jeia, jéiem; ajeu, ajéieu, ajeies</i>
	Mots d'origen bíblic, cultismes, anglicismes i altres casos	<i>jerarca, jeroglífic, jet, jeep, jersei, jesuïta, jiddisch, jujitsu, majestat; Fiji, Jerusalem; Jeremies, Jeroni, Jesucrist...</i>
j	Davant de a, o, u	<i>aljub, jaciment, joglar; Josep; Alcoleja, Beniarjó, Burjassot</i>
	Verbs de la primera conjugació acabats en -jar	<i>alleujar, assajar, barrejar, estiuejar, marejar, penjar, plovis-quejar, sondejar, trossejar, venjar-se</i>
tg	Entre vocals, davant de e, i	<i>ferotge, paratge; enlletgir, heretgia; excepció: s'escriuen amb <i>g</i> imaginar i imaginació, derivats cultes de imatge</i>
tj	Entre vocals, davant de a, o, u	<i>corretjuda, lletjor, llotja; Beniatjar, Benijòfar</i>
	Verbs de la primera conjugació acabats en -tjar	<i>assetjar, avantatjar, encoratjar, desallotjar, enutjar, homenat-jar, jutjar, petjar, rebutjar, trepitjar, ultratjar, viatjar</i>

LA LLETRA *X* I ELS DÍGRAFS *TX*, *IG*

Les consonants palatals africades sordes [tʃ] i les fricatives sordes [ʃ] es representen per *x*, *tx* i *ig*.

GRAFIA	S'ESCRIU	EXEMPLES
x	A principi de paraula	<i>xapa, xarop, xef, xeringa, xic, xifra, xocar, xop, xufa, xut; Ximo; Xàbia, Xeresa, Xilxes, Xodos, Xúquer, la Xina</i>
	Entre consonat i vocal	<i>anxova, arxipèlag, carxofa, ganxo, panxa, porxada; l'Orxa</i>
	A final de paraula	<i>romanx; Barx, Elx</i>
	Després de i o de u (formen o no diftong)	<i>lleixiu, maduixa, uixer, coix, dibuix, greix; disbauxa, nauxer, xauxa, xiuxiuejar; Carcaixent, Patraix</i>
tx	Entre vocals	<i>botxí, butxaca, catxalot, cautxú, clòtxina, fletxa, matxucar, motxilla, petxina, pistatxo, pitxer, tatxa; Betxí, Mutxamel, Llutxent</i>
	A final de paraula	<i>capritx, cartutx, despatx, empatx, escabetx, esquitx, falutx, sàndwix</i>
	En posició inicial en manlleus	<i>txapela, txec (de la República Txeca), txistu; però xacolí (vi); Txaikovski; el Txad, Txèquia, Txetxènia</i>

GRAFIA	S'ESCRIU	EXEMPLES
ig	A final de paraula	<i>assaig, enuig, estoig, safareig; desig, mig; Beniarbeig, el Puig</i>

La *x* també representa el so doble [ks] i [gz].

x	A final de mot i entre vocals	<i>annex, esfinx; antioxidant, toxicitat, exèrcit, exemple, hexàedre</i>
----------	-------------------------------	--

- S'alternen *g*, *j* en mots de la mateixa família segons quina siga la vocal que va a continuació:
boja > *boges/bojos*
marejar > *maregem/marejol*
roja > *roges/rojo*
- Cal parar atenció a la pronúncia i l'ortografia de mots com ara *burgés*, *venjança* o *distingir*.
- S'escriu *-ig* a final de mot quan en derivats o paraules de la mateixa família trobem *g/tg* o *j/tj*:
glopeig > *glopejar, glopegem*
desig > *desitjar, desitgen*
veig > *veja, veges*
lleig > *lletja, enlletgir*
- Entre els que acaben en *-ig* hi ha mots en que la *i* és vocal. La *i* i la *g* són lletres independents, encara que la *g* sona palatal africada sorda [tʃ]: *bolig, mig*. No formen dígraf tampoc els mots *àzig, càstig*, en que la *g* sona [k].
- Alguns mots amb *x* inicial sonen amb so fricatiu [ʃ]: *xenogàmia, xenofòbia, xerografia; Xaló, Xàtiva, Xeraco, Xixona; Xavier*; d'altres, es pronuncien amb so africad [tʃ]: *xampú, xec, xeremia, xic, xocar, xocolata, xufa*; però n'hi ha que poden pronunciar-se com a palatal fricativa [ʃ] o bé com a africada [tʃ]: *xaloc, xarop, xeringa, xifra*.
- S'escriuen amb *tx* final les paraules de la mateixa família que s'escriuen amb *tx*:
cartutx > *cartutxera, cartutxos*
despatx > *despatxar, despatxos*
- Cal parar atenció a les paraules següents que en valencià s'escriuen amb *s* quan en castellà ho fan amb *x*: *espectacle, espectre, espolsar, esplanada, esplanissada, esprémer, espoliar, esporgar; estendre, estrany, estranger, estremir, estrényer*, i derivats; però s'escriuen amb *x*: *expectar* i *expectació*.

LES CONSONANTS NASALS

Les consonants nasals –bilabials *m*, alveolars *n* i palatals *ny*– corresponen als sons sonors [m], [n] i [ɲ]. En la producció dels sons nasals hi ha una oclusió momentània de l'aire retintut en la cavitat bucal i, en alliberar-se, una part de l'aire ix per la cavitat bucal i la resta pel nas.

La pronúncia de les consonants *m* i *n* no té dificultat a l'inici de paraula o de síl·laba (*poma, pena; bomba, canvi*), però a final de paraula, concretament la *m* i la *ny*, seguides o no d'una altra conso-nant, poden ser difícils de pronunciar per a persones no valencianoparlants.

La *n* i la *m* també es presenten sovint duplicades (*nn, mm*) en mots com ara *innocent* o *emmalaltir*. En aquest cas, a la pràctica, és quasi impossible la pronúncia completa dels dos sons, però sí que es pot allargar un poc la *n* o la *m*, especialment per a diferenciar parelles de paraules com ara *analista* ('que fa anàlisi') i *annalista* ('que escriu annals'), *conat* ('inici d'una acció') i *connat* ('unit a un altre per naixement'), *suma* ('adició') i *summa* ('compendi').

L'aplec *tm* es pronuncia com a [dm] en *atmosfera* [admosféra] o com a [mm] en *brillament* [bri lámment] o com a [m] en *setmana* [semána]. El grup *tn* es pronuncia com a [dn] en *ètnic* [ɛdnik] o com a [nn] en *cotna* [kónna].

LES CONSONANTS LATERALS

Les consonants laterals –alveolars *l* i palatals *ll*– també corresponen a sons sonors [l] i [λ]. Aquestes consonants es produeixen pel contacte de la llengua amb els al·lèols dentals [l] o amb el paladar [λ], de manera que l'aire ix pels dos canals laterals que es formen. A l'hora de pronunciar adequadament les consonants laterals, i d'acord amb la pronunciació estàndard, cal tindre en compte les realitzacions següents:

La ele geminada (*l·l*) es pronuncia generalment com una ele simple [l]. La pronunciació com a ele duplicada [l+l] només té lloc en pronúncies emfàtiques i en registres molt formals.

El grup *tl* de *ametla* o *motle* es pronuncia generalment com a una ele doble [l+l]. Però també es pronuncia [dl] en paraules d'origen culte com *atles* o *atlàntic*.

Tal com es pronuncia la [λ] en *llop*, *cella* o *brull*, es pronuncia també el grup *tl* de *bitllet* o *rotllo* i com a [λλ] en *espatlla* o *batlle*.

En el registre estàndard, és inacceptable la pronunciació de la palatal *ll* com a semivocal [j]; és a dir, *lluna*, pronunciat [júna] i no [lúna]; *palla*, pronunciat [pája], i no [pála]; *castell*, pronunciat [kastéj] i no [kastél].

Per a assegurar-se de pronunciar bé la palatal [λ] la llengua ha de plegar-se i entrar en contacte amb la part superior del paladar. No s'ha de retirar la llengua de la posició mentre no comence a eixir l'aire.

LES LLETRES M, N I EL DíGRAF NY

En posició inicial de mot i de síl·laba, les grafies que representen consonants nasals no presenten cap problema, però a final de síl·laba i de mot es poden produir confusions i vacil·lacions per causa de la pronúncia o per influència del castellà.

GRAFIA	POSICIÓ	EXEMPLES
m	A principi, enmig i a final de mot	<i>malalt, meu; dimoni, gimcana, premi; betum, rom; Adam, Guillem, Joaquim, Samsó; Benidorm, Betlem, Jerusalem</i>
	Davant de b, p, m	<i>arbre, tomba; campionat, temps; immadur; Immaculada</i>
	Prefixos con-, en-, in- + m	<i>commemorar, emmagatzemar, immòbil</i>
	Començats per amfi- i circum-	<i>amfibi, amfitrió; circumspecte, circumstància, circumval·lació</i>
	Cultismes amb -mpt-, -mpc-	<i>redemptor, símptoma, temptar; exempció, presumpció</i>
	Altres casos	<i>empremta, tramvia, triumvirat, premsa, somriure</i>
n	Davant de v	<i>canvi, enveja, envoltar, invulnerable, minva</i>
	Compostos i prefixats (ben-, con-, en-, in-, gran-, tan-)	<i>benmereixent, benparlat; confabular, confessar; enfarinar, enmig; infermeria, inflar; granment; tanmateix</i>
ny	Qualsevol posició: a principi, enmig i a final de mot	<i>nyap, nyonya; cigonya, codonyat; estrany, parany; Domenyo, Penyalgosa</i>

- Cal diferenciar les paraules *compte* ('càlcul'), *comte* ('títol nobiliari') i *conte* ('narració').

- Alguns mots presenten *m* davant de *f*: *àmfora*, *càmfora*, *limfa*, *nimfa*, *pamflet*, *paranimf*, *simfonia*, *trionfar*; *Menfis*; però també n'hi ha que tenen *n* abans de *f*: *fanfàrria*, *fanfarró*.
- S'escriuen amb *n* els topònims i l'antropònim següents: *Peníscola*, *Canberra*, *Istanbul*; *Gutenberg*.

Paral·lelisme entre *ny* i *ñ*

Sol haver-hi un paral·lelisme entre les grafies *ny* i *ñ* en paraules amb una etimologia comuna en les dos llengües (*any*, 'año'; *castanya*, 'castaña'; *pinya*, 'piña'), però no sempre hi ha una correspondència entre aquestes grafies, com es pot comprovar en els exemples següents:

VALENCIÀ		CASTELLÀ	
Amb <i>ny</i>	<i>afang</i> , <i>alemany</i> , <i>desdeny</i> , <i>enginyer</i> , <i>estany</i> , <i>guany</i> , <i>guanyar</i> , <i>juny</i> , <i>menys</i> , <i>refrany</i> , <i>terreny</i> , <i>tonyina</i> , <i>vergonya</i>	Sense 'ñ'	<i>afán</i> , <i>alemán</i> , <i>desdén</i> , <i>ingeniero</i> , <i>estanque</i> , <i>ganancia</i> , <i>ganar</i> , <i>junio</i> , <i>menos</i> , <i>refrán</i> , <i>terreno</i> , <i>atún</i> , <i>vergüenza</i>
Sense <i>ny</i>	<i>cànem</i> , <i>canonada</i> , <i>canó</i> , <i>escó</i> , <i>somiar</i> , <i>ungla</i>	Amb 'ñ'	<i>cañamo</i> , <i>cañería</i> , <i>cañón</i> , <i>escaño</i> , <i>soñar</i> , <i>uña</i>

Les consonants nasals geminades

Hi ha una sèrie de duplicacions que convé tindre en compte.

nn	<i>annals</i> , <i>annex</i> , <i>bienni</i> , (i <i>sexenni</i> , <i>mil·lenni</i> , etc.), <i>cànnabis</i> , <i>connectar</i> , <i>innocent</i> , <i>mannà</i> , <i>tarannà</i> ; <i>Anna</i> , <i>Susanna</i> ; <i>Ravenna</i>
mm	<i>gamma</i> , <i>gemma</i> , <i>immens</i> , <i>primmirat</i> , <i>summe</i> ; <i>Emma</i> , <i>Emmanuel</i>
mn	<i>condemna</i> , <i>gimnàstica</i> , <i>indemnitzar</i> , <i>somnàmbul</i> , <i>somni</i> ; <i>mnemotècnic</i>
tm	<i>logaritme</i> , <i>ritmar</i> , <i>urgentment</i>
tn	<i>cotna</i> , <i>ètnia</i> , <i>etnòloga</i>

LA LLETRA *L*, LES LLETRES COMPOSTES *L·L*, *TL* I *TLL* I EL DÍGRAF *LL*

ORTOGRAFIA DE LA *L* INICIAL

Una gran part de les paraules que en llatí començaven per *l* ara es pronuncien i s'escriuen amb *ll* (*LUPU* > *llop*, *LEPORE* > *llebre*, *LITERA* > *lletra*). Però en els cultismes, generalment, s'ha mantingut la *l*: *labial*, *laboral*, *làctic*, *làmina*, *legal*, *legislar*, *legítim*, *lent*, *liberal*, *lícit*, *línia*, *lingüista*, *lira*, *literatura*, *litre*, *lògic*, *lumínic*, *lunar* (adj.), etc.; i derivats. Tanmateix, s'escriuen amb *ll* *motxilla*, *porcellana* (o *porcelana*), *rellotge*, *xandall*.

ORTOGRAFIA DEL DÍGRAF *LL*

Aquesta grafia és molt abundant i es troba en qualsevol posició de paraula.

A l'inici de mot	<i>llac</i> , <i>llebre</i> , <i>llinassa</i> , <i>lloma</i> , <i>llúpol</i> ; <i>Llorenç</i> , <i>Lluís</i> , <i>Llombai</i> , <i>Llíria</i>
Enmig de mot	<i>alletar</i> , <i>allunyar</i> , <i>bollit</i> ; <i>Guillem</i> ; <i>Agullent</i> , <i>Callosa</i>
A final de mot	<i>almirall</i> , <i>bidell</i> , <i>espill</i> , <i>fenoll</i> , <i>rull</i> ; <i>Forcall</i> , <i>Massamagrell</i>

ORTOGRAFIA DE LA *ELE GEMINADA (L·L)*

Algunes paraules d'origen culte, procedents del llatí i d'altres llengües, s'escriuen amb la grafia *l·l*, encara que, a la pràctica, la pronúncia geminada (du-

plicada) s'ha perdut, fet que sol comportar dubtes i vacil·lacions ortogràfiques. Per això, convé recordar les orientacions següents:

Comencen per	al- il- col- gal- cal- sil- mil-	al·legar, al·lèrgia, al·licient, al·locució, al·lucinació... il·legible, il·lés, il·legal, il·lícit, il·luminar, il·lús... col·lega, col·lapse, col·lecció, col·legial, col·lidir, col·liri gal·licisme, Gal·les, Gàl·lia (però, gallec, Galícia) cal·ligrafia, cal·ligràfic, cal·ligrama síl·laba, sil·labari, sil·lepsi, sil·logisme mil·lèsim, mil·lenari, mil·ligram, mil·límetre (però miler, milió)
Acaben per	-el·la -el·lar -el·lir -il·la -il·lar	aquarel·la, caravel·la, cel·la, damisel·la, mortadel·la, novel·la... apel·lar, estel·lar, interpel·lar expel·lir, compel·lir, impel·lir, repel·lir clorofil·la, goril·la, pupil·la, tranquil·la, til·la cavil·lar, destil·lar, maxil·lar, oscil·lar; però mutilar

- També s'escriuen amb *l·l* alguns noms propis, generalment d'origen grec o llatí (Apol·lo, Aquil·les, Avel·lí, Marcel·la, Camil·la, Brussel·les, Compostel·la).
- Així mateix, s'escriuen amb *l·l* alguns mots relacionats amb paraules amb *ll* final o medial: aixella: axil·la, all: al·liaci, cabell: capil·lar, cancell: cancel·lar; cervell: cerebel·lós; corall: coral·lí; cristall: cristal·lí; fallar: infal·lible; flagell: flagel·lar; metall: metàl·lic; moll: mol·lície; palla: pàl·lid; pell: pel·lícula (però fill: filial); etc.
- Cal destacar un grup de paraules que s'escriuen amb *l·l* no compreses en cap dels grups anteriors: al·leluia (no hi ha prefix *al-*), bèl·lic, bel·ligerant, cèl·lula, circumval·lació, ciríl·lic, constel·lació, corol·la, el·lipse, fal·làcia, idil·li, hel·lènic, instal·lar, intel·lecte, intel·ligent, libèl·lula, maxil·lar, medul·la, mol·lusc, nul·la, nul·litat, ombrel·la, paral·lel, paral·lelogram, penicil·lina, pol·len, pol·lució, pol·luir, rebel·lió, satèl·lit, sol·licitar, violoncel·lista, etc.
- Una sèrie de mots que s'escriuen amb *l* apareixen, de vegades, escrits erròniament amb *l·l*: aleatori, alimentar, alopècia, alumini, anhelar, candela, celebrar, colador, colesterol, dòlar, elaborar, elèctric, elegir, elidir, espavilar, esquila, exili, galàxia, mutilar, pamela, profilaxi, selecció, solució, tequila, tutela; la *Iliada*, i derivats: alimentació, aluminosi, elaboració, elecció, seleccionar, solucionar, etc.
- Cal distingir les paraules anul·lar ('fer nul') de anular ('que té forma d'anell'); rebel·lar-se ('sublevar-se') de revelar (un secret, una fotografia); vil·la ('casa d'estiueig') de vila ('població').

Paraules amb *tl* o *tll*

Hi ha un grup de paraules que, segons els parlars, poden ser amb *tl* o *tll*, encara que la pronúncia habitual en valencià és amb *tl*: amtela/ametlla, batle/batlle, butla/butlla, espatla/espatlla, guatla/guatlla, motlle/motle, rutlar/rutllar, titlar/titllar, vetla/vetlla, i derivats: motlura/motllura, revetla/revetlla, etc.

Els mots següents, però, solament admeten la forma amb *tl*: atlàntic, atles, atleta; i derivats: transatlàntic, atletisme, etc.

En canvi, hi ha uns quants mots que s'escriuen amb *tll* i no amb *tl*: bitllet, butlletí, ratllar, rotllo; i derivats: bitlletera, enrotllar, ratllador, subratllar, etc.